

1938r.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ГОДИНА XXX КНИЖКА II

Книжка II

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ: СТЕФАНЪ ПОПОВЪ

Редакция и администрация — София, Царица Йоанна, 18. Телефонъ 2-75-89
Пощенска чекова сметка № 672. Абонаментъ: за членове 40 лв., за нечленове 100 лева

DER BULGARISCHE TURIST

Zeitschrift des Bulgarischen Touristenvereins. Hauptschriftleiter: STEPHAN POPOV
Schriftleitung: Tzaritzta Joanna, 18, Sofia, Tel. 2-75-89

Година XXX

Февруарий, 1938

Книжка 2

СЪДЪРЖАНИЕ:

Нашето списание — Н. Галчевъ; Пиринъ планина — Г. Ст. Георгиевъ; Пробуждане (стих.) — Ем. Мутафовъ; Първата Мальовица — Ив. Шехтовъ; Въ Българитъ Кордилери (преб.) — по Ерв. Шнайдеръ; България привлича — Ст. Поповъ; Първи излети въ Рила — Ал. Новаковъ; Али Ботушъ — Китка планина — Г. К. Георгиевъ; Зиме по Сакаръ Балканъ — Дим. Тишинъ.

Корица: акварелъ отъ К. Щъркеловъ, офсетовъ печатъ

ДЪЛОТО НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИЗЪМЪ

Българското туристическо движение има задъ себе си многогодишенъ животъ, който говори най-красноречиво за неговото значение и вниманието, което му отдава нашето общество. Всъкидневно то печели все по-нови и активни привърженици.

Днешниятъ голъмъ интересъ къмъ планинитъ не е съществувалъ преди създаването на туристическитъ дружества. Съ своята дейность последнитъ най-първо заговориха за неописуемитъ картини въ планинитъ, за голъмата полза отъ излетитъ, за другарството, което се култивира въ балканитъ и за обширния наученъ обектъ, който представлява природата.

За гарантиране живота и здравето на планинскитъ гости, туристическитъ дружества издигнаха много хижи. И днесъ, при сиѣжноглавитъ върхове на Рила, кристално бистритъ езера на Пиринъ, тучнитъ поляни на Витоша, китнитъ букаци на Срѣдногорието, въковнитъ гори на Родопитъ и чукитъ на легендарния Балканъ, сѣ се заигъздили множество спасителни домове — дворцитъ на не-

изчерпаемия туристически идеализъмъ. Това е най-голѣмиятъ капиталъ на българското туристическо движение, който говори за неизчерпаемъ ентузиазъмъ, упоритость и творчество.

Въ много градове туристическитъ дружества създадоха великолепенъ домове, паркове и градини. Много отъ планинскитъ пѣтища и пѣтеки сѣ вече маркирани, пакъ отъ страна на организираниитъ туристи.

Туристическитъ организации сториха много и за привличане чужденцитъ въ нашата страна. Ние сме свидетели какъ всѣка година притокътъ на чужденци все повече и повече се увеличава.

Туристическитъ дружества приучиха нашиятъ народъ да посещава планинитъ. Но на тѣхнитъ съзнателни членове се налага да работятъ още много за превъзпитанието на болшинството излетници. Тѣ трѣбва да пазятъ грижливо природнитъ и исторически ценности за иднитъ поколения. И едва тогава нашата дейность ще добие своята завършена стойность

Коста Финиджиковъ.

С Ъ Ю З Е Н Ъ Ж И В О Т Ъ

Великденски срещи. Тазигодишните великденски срещи, които се сикват в недѣлата преди Великдена по решението на Ц. Н-во, ще се състоят въ градовете: Костенецъ, Радомиръ, Троянъ, Гръвна, Казанлъкъ и Харманлий. Ц. Н-во своевременно ще излъзе съ окръжно до клоновете, въ което ще даде подробности по програмата и реда на срещите.

Съвмѣстно заседание съ ЮТС. На 9 февруарий въ канцеларията на БТС се състоя първата презъ годината съвмѣстна среща между централните н-ва на БТС и ЮТС. На тази среща сж били разгледани въпросите за прокарването общо на маркировката, за общите строежи и юношеските секции, както и е било решено да се действа заедно предъ съответните власти, за издействие на общи области за всички туристи. На първо мѣсто ще се направи общо изложение до БДЖ по въпроса за намалението при пътуването и числото на групата.

Промѣни въ комитета „Мусала“. Съгласно решението на Ц. Н-во отъ 2 того, занаяпредъ въ комитета „Мусала“ представителни членове на БТС ще бждатъ членовете на Ц. Н. г. г. Василъ Радевъ и Петъръ Хаджиевъ, който трѣбва да поеме и касиерството на комитета.

Конференция по маркировката. Предвидъ решението на Ц. Н-во презъ настоящата година, провеждането на маркировката да започне най-напредъ въ сектора на Мусаленския дѣлъ, на 5 того се състоя въ Самоковъ конференция между Ц. Н-во и н-вото на самоковския клонъ, която обсъди всички мѣрки по провеждането на това дѣло. Отъ страна на Ц. Н-во присѣстваха председателя г. Иванъ Радевъ, подпредседателя г. Димитъръ Кокошковъ, секретаря г. Стефанъ Поповъ и члена г. Василъ Радевъ.

Посещения на клоновете. Въ втората половина на настоящия месецъ съюзниятъ секретаръ предприе обиколка по клоновете на БТС въ Южна България, при която посети клоновете въ Чирпанъ, Стара-Загора, Казанлъкъ, Сливенъ, Карнобатъ, Айтосъ, Бургасъ, Ямболъ, Нова-Загора, Харманлий, Хасково, Асеновградъ, Пловдивъ и Карлово.

Навсякъде съюзниятъ секретаръ е ималъ срещи съ настоятелствата на клоновете, като — поради забраната на публични събрания предъ изборите —

е успѣлъ да говори на уредените публични събрания само отъ клоновете въ Н. Загора, Карнобатъ и Харманлий.

Въ дните отъ 8—14 януарий т. г. 32 души туристи-скиори, германски учители въ нѣмските училища въ България, устроиша излетъ-лагерь до хижа „Веженъ“ въ Тетевенския Балканъ. Гостите сж били извънредно сърдечно посрещнати отъ клон-домакинъ и сж прекарвали хубави дни въ хижата. Въпрѣки случилото се малко нещастие — отвлечането на трима отъ тяхъ отъ паднала лавина — гостите сж останали съ най-добри впечатления и сж благодарили на клоната и съюза за гостоприемството и удобствата въ хижата.

Картотека на хижите. Въ едно отъ последните си заседания Ц. Н-во на Съюза е решило създаването на особена картотека за хижите, въ която да бждатъ вписани за всѣка хижа всички данни по нейната постройка, положения и използване. На клоновете — собственици на хижи сж изпратени формуляри за попълване съ тези данни за хижите, които следъ това ще бждатъ систематизирани въ Ц. Н-во и ще се предприеме издаването на специаленъ хиженъ албумъ.

Образцовъ клонъ. Клонътъ „Елъ-тепе“ въ Банско още презъ м. февруарий е издѣлжилъ на Ц. Н-во членския вносъ и абонамента за 1938 г., както и прихода отъ хижните марки за изтеклата година.

Около събора. Съюзниятъ секретаръ г. Ст. Поповъ на 27. II. е билъ въ Асеновградъ, където е разговарялъ съ н-вото на клоната за подготовката на предстоящия съюзенъ сборъ. Заедно съ председателя на клоната г. Басмаджиевъ, тѣ сж се явили предъ кмета на града и сж успѣли да осигурятъ и неговата поддръжка по уредбата на събора.

Излетъ до Татритъ. Въ края на м. юний т. г. Чехословашкиятъ туристически съюзъ ще празнува своя 50-годишенъ юбилей. По този случай въ чехската столица Прага ще се състоятъ конгресите както на Асоциацията на Славянските планински сдружения, така и на Съюза на алпинистките дружества. По покана на чехите, по този случай центр. н-во на Съюза урежда излетъ до Прага и Татритъ. Подробности по сжия ще бждатъ дадени допълнително.

К Л О Н О В Ъ Ж И В О Т Ъ

Асеновградският клонъ „Безово“ полага голъми усилия за окончателното привършване на новостроящата се хижа „Руенъ“, за да може да се освети следъ изнасянето на конгреса въ града имъ, като се устрои следконгресенъ излетъ до нея и присъствуватъ всички конгресисти.

Презъ м. февруарий клонътъ чествува въ планината деня на апостола Левски, което чествуване е традиционно, като се устрои едnodневенъ излетъ до манастира „Св. Петка“.

Айтоският клонъ „Чудни скали“ е далъ своята вечеръ-забава на 7. I. 1938 год. Срещата е била добре посетена и прихода отъ нея отнесенъ къмъ фонда „Уредба туристически паркъ“, основанъ отъ клона, чрезъ подписка между членоветъ.

Варненският клонъ „Родни балкани“ е ималъ общо годишно събрание на 6 т. м., на което е било избрано ново настоятелство въ следния съставъ:

Председателъ д-ръ Мих. Богдановъ, подпредседателъ Борисъ Возницки, секретаръ Г. Шойлековъ, подсекретаръ Люб. Шойлековъ, касиеръ-счетоводителъ Никола Георгиевъ, касиеръ-инкасатори: Юрданъ Дограмаджиевъ и Албертъ Геронъ, домакинъ-библиотекаръ Вълчо Вълчевъ, съветници: Аврамъ Йосифовъ и Нено Терзиевъ, домакинъ — хижата П. Маѣмаровъ, зав. излетитъ П. Пехливановъ и медицински съветникъ д-ръ Н. Сираковъ.

Врачанският клонъ „Веслецъ“ отъ БТС и тая година е отпразднувалъ въ своя домъ традиционната бѣдни вечеръ, посетена отъ всички туристи и приятели на туризма. При задушевно и рѣдко настроение, празнуващитъ прекараха до сутринята. Презъ празниците бѣха уредени излети до мини Плакадница и Горския домъ подъ в. „Тумовецъ“ и „Ледника“, посетени добре.

Плѣвенският клонъ „Кайлъшка долина“ презъ зимнитъ месеци, покрай другата работа, провежда и своята просвѣтна дейностъ. За целта всѣки четвъртъкъ вечерта въ салона на „хижата — туристическия домъ, се устройватъ беседи за плѣвненскитъ туристи и любители. Темитъ обхващатъ туристическа идеология, алпинизъмъ, хималайски експедиции и др., а именно: „Планинарство и планинци“, „10-тъ заповѣди на планинаря“, „Бѣлата смъртъ“, „Трагедията на

Нанга Парбатъ“, „Туристката и семейството“, „Рила-планина“, „Верѣтъ снѣжнитъ пустини на алпитъ“ и „Отъ Женевъ до Монбланъ“. Повечето отъ беседитъ сѣж придружени съ свѣтливи картини, изнасятъ се добре отъ референтичитъ и се посещаватъ отъ значителенъ брой дружествени членове и любители. Настоятелството смѣта, че по пътя на просвѣтата, ще може да увеличи значително броя на членоветъ, а отъ редовнитъ такива да направи истински туристи-планинари.

Търновският клонъ „Трапезица“ е ималъ на 23 януарий т. г. своето тридесето редовно общо годишно събрание, на което е избрано ново настоятелство, което се е конституирало както следва:

Председателъ г. Цоню Гиргановъ, който е билъ преизбранъ, въпрѣки, че е билъ подалъ оставката си, подпредседателъ Стоянъ Атанасовъ, секретаръ Петъръ Пенчевъ, касиеръ Ив. П. Зелковъ, пом. касиеръ Ив. Николовъ, домакинъ Борисъ Т. Коларовъ, библиотекаръ Ив. П. Молловъ, съветници: Леонъ Филиповъ, Пантелей Давидовъ, Стоянъ Бояджиевъ и Крумъ Зелковъ.

Презъ настоящата година, освенъ забавитъ въ сѣбота и недѣля, клонътъ е далъ две „вечери на кокичето“, една на 14 м. м. и на 2 февруарий, които сѣ имали голѣмъ успѣхъ.

На 6 т. е. Харманлийският клонъ „Родопи“ е ималъ редовно общо годишно събрание, на което е било избрано ново настоятелство въ съставъ: председателъ Марко Сагорски, подпредседателъ Манолъ П. Маноловъ, секретаръ Дим. Гарвановъ, касиеръ Петъръ Дрънкоровъ, съветници: Дим. Атанасовъ, Недѣлко Бакаловъ и Георги Поповъ.

Хасковският клонъ „Аида“ е започналъ новата 1938 година съ повишенъ ентузиазъмъ. На 19 м. м. клонътъ е устроилъ туристическа забава, която е била много добре посетена и е направила отлично впечатление съ доброта си организация и оригинална туристическа украса на салона.

Умоляватъ се за последенъ пътъ клонетъ, които още не сѣ съобщили окончателния брой на абонатитъ си, да сторятъ това незабавно.

Въ противенъ случай, изпращането на списанието ще имъ бѣде спрѣно.

доносимото съдържание, като словесен израз на положителни (издадени) земни форми — на върхове, купни, чуки, докато според научното и народно разбиране рупа е земеписно наименование на негативна земеповерхшна форма — на пропаст, яма, циркуз“.

Студията на П. Д. е единъ цененъ приносъ за всестранното проучване на Рила, особено на този неописанъ до сега дѣлъ. Характерно е, че авторътъ създава и своя описателна терминология, като напр. именословъ, водосливъ, боченъ връхъ и пр. Връхъ Чемберлия, напр., той е преименуванъ на Чамберлий.

Въ друга особено ценна, чисто научна студия Д-ръ Любенъ Телчаровъ все-странно разглежда планинската болестъ, нейната история, сиптоматология, причини, предпазване и лѣкуване. Испитанъ и опитенъ планинаръ, д-ръ Л. Т. не само при клиничната си работа, но и въ планината е направилъ редъ интересни наблюдения и изследвания върху планинската болестъ, които сж особено ценни за младата ни медицинска наука. Една важна негова констатация е, че въ мѣста, където планинската болестъ се срѣща въ типичната ѝ форма, диференциално диагностичнитѣ грѣшки не сж рѣдко. Посочена е и книжнина по планинската болестъ.

Стефанъ Поповъ, единъ отъ основателитѣ и идеолозитѣ на БАК секретаръ на Б.Т.С. и редакторъ на „Български туристъ“, опредѣля характера на българското планинарство, като обяснява, че смисъла за съществуването на самиятъ клубъ е „преди всичко по-съзнателното и по-дълбоко изживяване на днитѣ въ планината“. Тѣмко затова, още въ първитѣ дни, клубътъ се отличилъ съ просвѣтна дейность, която събрала около нея стѣгъ почти всичко недоволно отъ дотогавашнитѣ опразднени формули на планинарството. Съ свойственитѣ му живъ и образенъ езикъ, Ст. Поповъ прави една крайно интересна и до известна степенъ правдива констатация въ смисълъ, че следвоеннитѣ условия на живота „особено грозенъ, тежъкъ, неприятенъ“ за крилатата младежъ, за която вратитѣ се указали затворени навсѣкѣде, въ стремежа ѝ къмъ по-широки крѣггозори, я насочили къмъ планинитѣ. Въ тази смисълъ той набелязва канавата на духовното състояние на младежта, върху която се родило „новото наше планинарство“ и опредѣля „ние не станаме планинари, защото бѣхме български, а за да бждемъ български, трѣбваше да сме планинари“.

Д-ръ Емануилъ Шаранковъ, сѣщо си е поставилъ една трудна задача — да опредѣли границитѣ на човѣшкото приобщение съ планината. Това приобще-

ние той формулира буквално така: „Планина, планинарство, планинаръ!“

Тя предметъ на търсене и постигане.

То мостътъ между вътре и вънъ, между търсеното и намѣреното.

Той мечтателъ на дѣло, дейниятъ мечтателъ“.

Като опредѣля какъвъ билъ планинарътъ въ съзнанието на другитѣ, д-ръ Е. III. продължава, че нѣкои, „които го проследяватъ навредъ съ съдържанието на неговия ранецъ, на неговия стомахъ, на неговото сърдце“ и т. н. дирятъ „блѣска на унижението въ околото на този неподстриганъ свещенослужителъ“.

По-нататъкъ той заключава, че „Върниятъ на планината, истинскиятъ планинаръ е спокоенъ, тихъ, отворенъ“.

Въ него се влива безкраенъ потокъ на човѣшка болка.

При своето потъване въ планината и той самъ я поглъща като че той може, ако иска, да слѣзе между другитѣ, да бжде посредникъ. Той може дори другитѣ да отвлѣче подире си, да ги поведе. И ако иска, той може да имъ покаже своята планина и чрезъ нея — самъ да намѣри пътъ къмъ всѣка душа по отдѣлно. Но обикновено той мълчи“.

И наистина, ще трѣбва да се съгласимъ, че най-добре е да мълчи.

Д-ръ Асенъ Биолчевъ, съ една все-странна подготовка описва снѣжнитѣ лавини, различнитѣ видове снѣжни образувания и тѣхнитѣ промѣни дължими на редъ чисто механични процеси и атмосферни влияния. Специално той разглежда отдѣлнитѣ видове лавини, тѣхнитѣ подвидове и преходни форми, както и ония характерни за нашитѣ планини.

Следъ студията „Опасноститѣ въ планинитѣ“ на д-ръ Пѣю Пѣевъ, печатана въ „Български туристъ“ год. XXIII, 1931 г., въ която сѣщо така е разгледана подобна материя, ценниятъ трудъ на д-ръ А. Б. поставя началото на сериозни научни изследвания и въ тази областъ, особено интересни за планинаритѣ.

Георги Георгиевъ, единъ отъ най-големитѣ познавачи на фотографията у насъ, въ крайно интересната си, написана съ дълбока ерудиция студия „Фотогенни особености на високитѣ български планини“, опредѣля фотографията като аналитично изобразителенъ методъ, като за предаване впечатленията отъ планината ѝ дава предимство предъ литературното описание, което е само синтетично. Авторътъ съжалева, че у насъ преобладава едно пренебрежително отношение къмъ снимката, картината, скицата.

Впрочем, и единъ цитиранъ по-горе пасажъ въ „предислова“ на годишника илюстрира мисълта му.

Особено интересна е констатацията му, плодъ на наблюдения и проучвания, че както човѣшкитѣ физиономии, така и планинскитѣ обекти обладаватъ различни фотогенни качества. Подробно той обяснява на какво именно се дължатъ тѣзи качества.

Като едно мощно условие, увеличаващо фотогеннитѣ качества на планинскитѣ обекти, авторътъ посочва фотографната композиция.

Въ тази вѣщо написана студия, единъ много цененъ елементъ сж редица практически упътвания за чувствителността на разнитѣ фотографски материали и за употреблението на филтъра въ планинитѣ и равнината. Най-накрая Г.Г. препоръчва „фото-картината“ да стане конечна целъ въ творческитѣ усилия на български планинаръ, фотографията да бжде едно мощно пропагандно сръдство въ полза на алпинизма и любовта къмъ планинитѣ.

Димитъръ Каранджовъ, съ една рѣдка добросъвѣстностъ е следилъ за всички значителни планинарски постижения въ свѣта презъ 1936-37 година. Той дава подробни сведения за всички научни експедиции и тѣхнитѣ опити и успѣхи за завладяване на най-високитѣ планини на Америка, Азия и Африка. Особено интересенъ е прегледа на всички експедиции за завладяване Хималаитѣ.

На края на интересната си студия, Д. К. дава подробенъ прегледъ и за дейността на българскитѣ планинари, която свежда до множество трудни изкачвания въ отвеснитѣ скали на високитѣ планински масиви, главно Рила и Пиринъ, съ които е поставено началото на катерачното планинарство въ България презъ годинитѣ 1933-35. Авторътъ съобщава, че извънграничнитѣ планинарски предприятия на българскитѣ алпинисти били твърде незначителни. Правени били проучвания въ планината

Олимпъ. Единъ клубенъ членъ направилъ изкачване на северната стена на Триглавъ, а други двама—нѣколко зимни изкачвания на отдавна завладяни върхове въ Баварскитѣ, Щубайскитѣ и Берхтсгаденски Алпи.

Изобщо отпечатването третия годишникъ на Б. А. К., който не разполага съ никакви субсидии и помощи отъ кждето и да бѣло, трѣбва да се посрещне съ радостъ отъ българскитѣ планинари (туристи и алпинисти, както започнаха да ги класиратъ напоследъкъ). Предаденитѣ по-горе впечатления, написани по покана на редакторътъ на „Български туристъ“, не трѣбва да се приематъ като една преценка, подобна на онази, която неизвестно по какви подбуди пакъ тука биде направена на друго едно планинарско издание — Сборникъ Алеко. Най-малко, въ нашитѣ сръди и въ колонитѣ на списанието ни, би трѣбвало да се отрича всѣка придобивка отъ подобенъ характеръ, особено като се взематъ предъ видъ труднитѣ условия за творчеството въ тази областъ.

Колкото се отнася до хубавата външностъ на годишника, дѣло на уредника Божидаръ Стоичковъ, който е добъръ познавачъ на графическитѣ техники, ще си позволя да добавя, че лошото подшиване и подлепване колитѣ и фотографскитѣ приложения, отъ които несполучливо сж монтирани по форматъ и мѣсто първото и последното, далечъ не намаляватъ стойността на изданието и като едно ценно графическо произведение.

Ние горещо препоръчваме на всички планинари третиятъ годишникъ на Б. А. К. и се надѣваме, че ония фактори, които сж задължени да следятъ за всички положителни прояви отъ планинарски характеръ у насъ, ще даватъ навременната си подкрепа за поощряването подобни ценни инициативи.

Василъ Захариевъ.

ВСИЧКО ЗА ТУРИЗЪМЪ ВЪ

БЪЛГАРСКАТА ТУРИСТИЧЕСКА КООПЕРАЦИЯ

КЛЕМЕНТИНА 8

ИСКАЙТЕ ПРОСПЕКТИ!

„Guida dei monti d'Italia“. Комисията за планински водачи при Италианския Алпийски Клуб през миналата година започна издаването на една редица планински пътеводители, посветени на отделните части от италианските Алпи. До сега излязоха следните три тома:

Masino, Bregaglia, Disgrazia отъ Aldo Bonakossa стр. 591.

Odle, Sella, Marmolada отъ E. Castiglioni стр. 778.

Le Grigne отъ Silvio Saglio стр. 492.

И тритъ томчета сж образецъ на планински водачъ. Детайлната разработка на материята, която посрща и най-дребната нужда за ориентиране въ планината, великолепната картографна илюстрация (общо тритъ томчета иматъ 25 карти, 235 скици и 145 фотоводачи), идеално пригодния за служене печатъ и за носене форматъ не оставатъ да се желае нищо повече.

Каква голъма разлика между нашия претрупанъ, но сжвремененъ повърхностенъ водачъ и тѣзи планински пътеводители, съ които въ ржка човѣкъ наистина може да тръгне изъ непознатитѣ планини. Дано тѣзи водачи не потънатъ въ праха на канцеларската ни архива, а бждатъ използвани като примѣръ за следване при следващото издание на нашия водачъ!

Изъ нашитѣ планини. Илюстриранъ сборникъ отъ снимки, издание на Словенското планинско дружество въ Люблина, 1937 г.

Словенскитѣ планинари сж издали втората частъ на своя художественъ сборникъ „Изъ нашитѣ планини“, съдържащъ 50 снимки отъ тѣхъ, отпечатани на луксозна хартия въ форматъ инъ октава.

Стойността на подобни издания, вънъ отъ това, че даватъ картинна представа за визиранитѣ планини, се крие преди всичко въ обстоятелството, че тѣ изразяватъ отношението на съответната планинска срѣда къмъ планинитѣ: какво и какъ виждатъ въ тѣхъ. Снимкитѣ могатъ да бждатъ съвършенно документални, безъ огледъ на настроението въ планината, тѣ могатъ да търсятъ вътрешната нейна динамика и външното ѝ настроение и видъ или най-после, тѣ могатъ да предадатъ човѣка въ планината, което е и най-новото направление въ алпийската фотография. Въ подобенъ албумъ естествено последното ще липсва, защото целта му е да обрисова самитѣ планини.

И докато голъма частъ отъ снимкитѣ въ настоящия словенски албумъ е посветена на планинския темпераментъ, кжде-

го голъма роля играятъ добавъчните елементи на планинския животъ: облацитѣ, мъглитѣ, освѣтлението, сѣнкитѣ, годишното време, небето и пр., все пакъ има една частъ, макаръ и малка на брой, въ която остарѣлостта да се фотографирва голата планина като картиненъ документъ, преобладава. И това, разбира се, намалява стойността на сборника, защото подобни снимки винаги сж лишени отъ вътрешна убедителностъ и привлѣкателностъ, особено пъкъ когато сж въ съседство съ по-новитѣ снимки, изразяващи живота въ планината.

Въ сборника има много прекрасни снимки, които издаватъ една голъма фотографно-планинска култура. Промъкнали сж се, обаче, и такива, които сж твърде обикновени и ежедневни, които не казватъ нищо на зрителя. Въпрѣки това, благодарение самата красота на подобранитѣ сюжети и напредналитѣ фотографно и печатарско изкуство, се е получилъ единъ сборъ отъ много хубави картини, единъ истински планински сборникъ, прелистваемо на когото е цѣло удоволствие.

Съ него словенскитѣ планинари ни предлагатъ единъ примѣръ, достоенъ за подражание.

Ст. П.

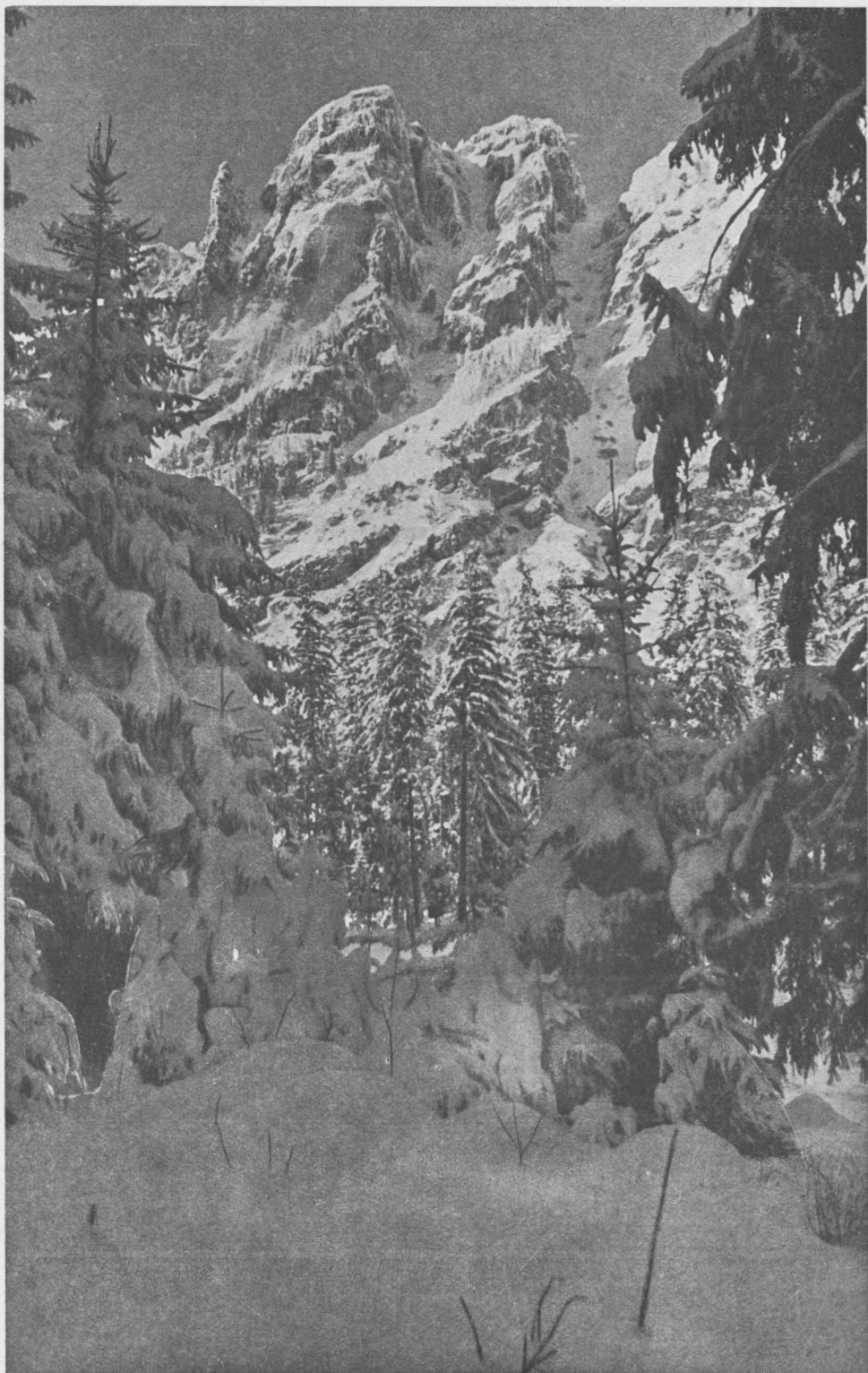
Костенецъ — илюстриранъ проспектъ, издание на костенския курортенъ комитетъ.

Стремежътъ да се рекламира нѣкой градъ или планински курортъ, роди специалнитѣ рекламни проспекти, единъ отъ които е и предложението на Костенецъ.

У насъ това изкуство е не само много назадъ, но още съвършено въ началото си. Малкото издания (на Варна, по случай панаири и др.), сж технически съвършенно неиздържани, безъ никакъвъ вкусъ къмъ подборъ на материала, подреждането и възпроизвеждането му. Дѣло на частна или общинска инициатива тѣзи проспекти сж винаги бедни и мършави.

Проспектътъ на Костенецъ е единъ опитъ да се внесе повече живостъ, като сж подбрани само картини изъ мѣстността, макаръ че и въ него личи общата ни наивностъ въ художествения изборъ и назадничавостта на печатарската ни техника.

Въпрѣки това, съ огледъ на помѣстения материалъ (Исторически бележки за Костенецъ и достойнствата му като лѣчебно мѣсто и лѣтовище), проспектътъ е една хубава крачка напредъ въ това отношение. Авторитѣ му могатъ да бждатъ поздравени,

Планински празникъ

сн. Люб. Стамболски

Нашето списание

Отъ Никола Галчевъ

Вече тридесетъ години „Български Туристъ“ — като фаръ — неотстъпно освѣтява пътя на организираниѣ български туристи. То е водачъ и съветникъ на всички приятели на туризма въ България. Още на 15 мартъ 1902 г. то почва да се издава като ежемесечникъ и само съ едно прекъсване презъ войнитъ отъ юний 1912 г. до септемврий 1913 г., и отъ януарий 1915 г. до юлий 1921 г. то е нераздѣлния спътникъ на българскитъ туристи въ тѣхното творческо дѣло.

Презъ цѣлото време списанието е вѣренъ изразителъ на разбиранията и тежненията на българския туристъ и неговъ цененъ помощникъ въ изяснение идеологията и практиката на туризма.

Прѣвъ редакторъ на списанието е тогавашния председателъ на Българското туристическо дружество — Проф. А. Теодоровъ Баланъ, който съ здравъ туристически усетъ чертае неговитъ задачи. Следъ него редактиратъ списанието Д-ръ Христо Пиперовъ и С. Д. Скрински — отъ 1907 до юний 1912 г., когато то се поема отъ Ст. Ив. Поплуковъ — до септемврий 1913 г., а по-късно — отъ Б. Наследниковъ.

Следъ периода на голѣмата война, на октомврий 1921 г. поема редакторството Д-ръ Ив. Велковъ при редовното сътрудничество на Д-ръ П. Пеевъ — по планинарскитъ въпроси, и на проф. Вас. Захариевъ — главно по художествената украса на сжщото.

Близо десетъ години Д-ръ Ив. Велковъ редактира неуморно списанието, което презъ това време се затвърдява окончателно като първо художествено туристическо издание, което дава тонъ по всички въпроси изъ областта на туристическата идеология и практика. Д-ръ Велковъ отстъпва редактирането на „Български туристъ“ на Д-ръ Б. Ковачевски, който ръководи списанието въ сжщия духъ до края на 1935 г., а отъ тогава насамъ „Български туристъ“ се редактира отъ Ст. Поповъ.

Ние бихме искали да вхърлимъ единъ бѣгълъ погледъ върху миналитъ годишнини на „Български туристъ“.

Списанието винаги е отразявало живота на Българския туристически съюзъ. Така че, ние бихме могли чрезъ списанието да имаме една представа за ръста на Българския туристически съюзъ, за развитието на туристическитъ идеи, а сжщо и за материалното творчество на Съюза.

Отъ начало „Български туристъ“ се издава въ скромень видъ и безъ иллюстрации. То се печати само въ 500 броя, но още въ първитъ броеве личи вещата ржка на първия редакторъ, който чертае правилно задачитъ на българския туризъмъ, задачи, които съ нѣкои допълнения се следватъ и днесъ въ тѣхната сжщина отъ Б. т. съюзъ. Въ списанието се разглеждатъ въпроситъ за зимнитъ излети и маркировки, като се чертаятъ и излетни програми. Не е забравена и идеологията на алпинизма, като читателитъ сж били запознати и съ чуждестранната (чешка) туристика. Даватъ се и описания на планински излети, а сжщо и сведения за живота на туристическитъ клонове. Най-сетне се мечтае и за постройка на планински хижи, като се хроникира, че е поставенъ основния камъкъ на хижа Алеко на Витоша въ мѣстността Капакливецъ.

За предвоенния организиранъ туризъмъ, това е предостатъчно. Презъ първото десетилѣтие „Български туристъ“ се стреми главно да изясни идеитъ на туризма и да помогне на туристическата организация да се създаде по села и градове и да укрепи. Членоветъ на Б. Т. С. сж все още малобройни, а и настѣпилитъ войни прекъсватъ всѣка организационна дейность.

Презъ втория следвоенень периодъ — десетилѣтието отъ 1920-30 г. — условията за развитие на туризма въ България като че ли ставатъ по-благоприятни. Следъ тежкитъ изпитания на войнитъ

всички като че ли дирият отдиш и отмора във планините. Тамъ срѣдъ тишината тѣ искатъ да проумѣятъ народната катастрофа и да подирятъ новъ пѣтъ за спасението на Отечеството. Болното следвоенно време не кара планинеца да унива, а го прави по-бодъръ и смѣлъ. България не може да се гради на ширь; тогава тя трѣбва да се гради нагоре, въ висинитѣ!

И ето че започва единъ новъ творчески периодъ за организираниѣ туристи. На лично мѣсто въ този устремъ стои „Български туристъ“. Ние виждаме въ страницитѣ на списанието да се изясняватъ идеитѣ на туризма и да се насочва духовния взоръ на организирания туристъ къмъ планинскитѣ хижи. Отъ 1922 г. строежътъ на планински хижи се развива стихийно. Българскиятъ народъ по села и градове е пригърналъ туристическиѣ идеи и съ щедра ржка подпомага това творческо дѣло. Презъ това време „Български туристъ“ е въренъ отзвукъ на създаденото увлѣчение и само дава новъ тласкъ за по-нататъшната дейность.

Още отъ 1922 г. списанието е уголъмено по обемъ. Неговия форматъ е увеличенъ, подобренъ е и външния му видъ и въ него се помѣстватъ хубави илюстрации отъ българскитѣ планини. Даватъ се научни статии, описания на високопланински експедиции въ Азия и другаде. Подемътъ въ списанието е и подемъ въ организацията и ние бихме могли да кажемъ кое е причина и кое последица. На 1924 г. списанието се издава вече въ 4000 броя — единъ прекрасенъ напредѣкъ въ онова време. Редятъ се описания за възкачване Алпитѣ отъ български туристи; описания на живописни кѣтѣща и пещери въ България, както и на зимни изкачвания българскитѣ планини. Къмъ 1928 г. списанието е чувствително подобро по съдържание: помѣстватъ се научни и други статии, както и художествени снимки отъ високитѣ планини, а сѣщо се репродуциратъ и художествени планински пейзажи.

Чувствува се голѣмъ подемъ въ тури-

стическата организация и „Български туристъ“ е пѣленъ съ описания и снимки на новопостроени планински хижи. Разглеждатъ се не само организационни въпроси, но и такива за защита на природата, за залесяванията и пр. Вече се редуватъ въ хубавитѣ страници на списанието описания на нови възкачвания въ Алпитѣ и въ други високи планини. Въ списанието е отразенъ добре и животана Асоциацията на славянскитѣ туристи. Редакцията е привлѣкла за сътрудници редица известни писатели и добре школувани туристи-планинари.

Но дохожда 1932 г. — строежа на наблюдателница „Мусала“: страницитѣ на списанието се откриватъ за българската метеорология, а сѣщо и за етнографията на Родопитѣ и на други планински краища.

При сегашния редакторъ Ст. Поповъ списанието минава къмъ новъ — по-малѣкъ форматъ, но затова то става чувствително по-обемисто. Статиитѣ отъ идеологиченъ характеръ взематъ преднина; туристическиятъ мирогледъ се анализира и задълбочава; помѣстватъ се редовно описания за изкачвания въ българскитѣ планини. Прави се и добъръ прегледъ на алпийската литература, а сѣщо и на организационния животъ. Това е по-характерното, което дава новъ обликъ на списанието.

При тоя бързъ прегледъ явно личи — въ течение на годинитѣ — голѣмия напредѣкъ на списанието: то се издига все повече въ идеологично, научно и туристическо отношение; дава тласкъ и животъ на новитѣ насоки на туризма и планинарството и върви съ темпа на новия организационенъ животъ на Съюза.

Като поздравяваме редактора на списанието и централното настоятелство на Съюза за тѣхнитѣ похвални усилия да издигнатъ списанието на такава висота, ние пожелаваме на тѣхъ и на всички български туристи съ дружни усилия да работятъ за неговото все по-голѣмо усъвършенствуване презъ идното четвърто десетилѣтие.

Пиринъ планина

Отъ Г. Ст. Георгиевъ

II.

Въпрѣки възторженитѣ слова и поетични настроения, съ които понѣкога говоримъ и пишемъ за „чудния свѣтъ отъ видения и красота“, които ни внушава „легендарния Пиринъ“, се пакъ тая българска планина е най-малко позната даже и въ планинарскитѣ ни срѣди. Самъ Пиринъ не е смутенъ отъ това пренебрежително отношение, защото той и безъ това е понасялъ сѣдбата на неизвестността презъ вѣковетѣ, която за чистото планинарство никога не е едно срицателно качество. И ако само си спомнимъ, че високитѣ планини, поради своята дивостъ и недостъпностъ, най-често сж били антропогеографски прѣчки за културнитѣ и стопански връзки между хората, лесно ще схванемъ, защо непрогледенъ мракъ е покривалъ дълго минало на тоя огроменъ планински храмъ, надъ който природата, презъ родилнитѣ спазми на нѣкоя тъмна геологична епоха, е изсипала тукъ толкова много дарове и красота.

Географитѣ и историцитѣ на античния свѣтъ едвамъ отбелязватъ нѣкаква планина Орбелосъ въ древна Македония — име, за което и сега не е ясно дали се отнася до Пиринъ планина или пъкъ до Осоговията. Срѣднитѣ и новитѣ вѣкове сжщо не привнесоха нѣщо повече къмъ осѣдлитѣ сведения на древността за тоя планински кжтъ.

Но ако наивността и географското невежество на класическитѣ писатели сж още извинителни отъ гледището на ограничениитѣ тогавашни знания, то съ какво бихме оправдали недостатъчното познаване и слабия интересъ къмъ тая прекрасна планина на днешната ни културна съвременностъ?

Значението на Пиринъ планина по сжщността си, за сега, е почти изключително планинарско и затова то не можеше да се осъзнае и прецени преди появата на самото планинарско движение у насъ.

Отъ тукъ ни идва внушението, че както подробното планинарско проучване на високия Пиринъ, тъй и почина за разпространението на положителни знания за тоя важенъ планинарски обектъ, трѣбва да легнатъ като първостепенна грижа, преди всичко, върху съзнателния и осмисленъ български туризъмъ. И предъ неотразимия зовъ на тая нова задача отъ по-високъ редъ, която днешното време слага все по-остро предъ насъ, ние почесто ще се питаемъ: докога организационнитѣ проблеми и грижитѣ за обществения престижъ на българския туризъмъ ще поглъщатъ всецѣло силитѣ и вниманието ни?

Каквито и да сж нашитѣ идеологични разбирания на планинарството, ние не можемъ да се задоволимъ само съ опиянението отъ героичното и романтиката на нашия планински свѣтъ, безъ да посегнемъ чрезъ прозрението и на разума и върху неговитѣ примамливи и мистично заключени чертози. Кой би твърдѣлъ сериозно, че би било профанация на чистото планинарство, ако се втурнемъ активно и по следитѣ на потъналитѣ тайни въ това загадъчно царство на митъ и безпредѣлна фантазия? Най-после защо да не приобщимъ къмъ волнитѣ полети на духа и по-трайното и повече отговаряще на днешнитѣ ни културни нужди удоволствие и отъ развѣнчанитѣ тайни? . . .

Въ източния дѣлъ на класическа Македония, надъ пространството, включено между сребрититѣ извивки на рѣкитѣ Струма и Места, се издига исполинската срада на величествената Пиринъ планина. Откжсната на северъ отъ Рила съ гиската Предѣлска сѣдловина (1120) и Разложката котловина (срѣдно 840), пиринската система изпълва пространството на югъ чакъ до Бѣло море, съ редица по-малки планини, които бавно се снишаватъ и разчленяватъ въ външно

отдълни орографски единици. Въпреки установената вътрешна връзка, обусловена от тектонски, геоложки и орографски причини, името Пиринъ обикновено се свързва само с най-високия, алпийски очертанъ отдълъ отъ групата, който започва на северъ, отъ Предълския проходъ и завършва на югъ къмъ сегашната гръцко-българска граница. Тъкмо тоя отдълъ и особено неговитъ високи пояси представляватъ за насъ голъмъ планинарски интересъ.

Но въ оскъдната ни планинарска литература, а не рѣдко и въ нѣкои научни трудове у насъ, проникватъ сведения относно тоя отдълъ, които не винаги издаватъ една изискана точностъ и добро познаване на планината. По тоя пътъ въ съзнанието на неосведомениятъ и особено на младитъ поколения, които проявяватъ интересъ къмъ тая планина, се наслояватъ погрѣшни знания.

Въ нѣкои географски четива и популярни библиотеки, предназначени за младежта, систематически се повтарятъ едни и сѣщи грѣшки, които водятъ произхода си отъ изобилни сѣ грѣшки първоизточници като: Орхидрографията на Македония отъ Василь Кънчовъ (посмъртно издание 1911); Пътуване по долините на Струма, Места и Бръгалиница (Мсб, XI и XII, 1894) отъ сѣщия авторъ; Военная география и статистика Македония, 1890, отъ капитанъ Бендеревъ. *Voyage dans la Turquie d'Europe* отъ Vignesnet, 1868. т. II и нѣкои други, днесъ вече твърде остарѣли трудове. Въ тия трудове сведенията за високия Пиринъ не сѣ черпени отъ лични изследвания и непосредни впечатления, а отъ още по-стари книжовни извори и карти и дори разкази на трети лица.

Но грижитъ за планинарското проучване на пиринската система не могатъ да не обхванатъ и **разоблачението** на натрупанитъ грѣшки и неточности, една частъ отъ които се дължатъ на авторска небрежностъ или незнание, а друга — на топонимната неустановеностъ на понятията въ тая планина. Скромната целъ на тая ми бележка е тъкмо такава.

За по-голѣма прегледностъ бележитъ сѣ разпределени въ нѣколко групи, споредъ тѣхната вътрешна връзка.

I. Грѣшки изъ областта на височинитъ отношения. Първитъ относително точни данни за надморскитъ височини на високитъ пирински дѣлове дължимъ на именития берлински доцентъ по география д-ръ Хербертъ Луизъ. Неговото голѣмо измѣрително дѣло въ Пиринъ бѣ завършено сѣ близкото сътрудничество на известния фотограметръ и картсграфъ д-ръ Рихардъ Финстервалдеръ, който ръководѣше твърде деликатната работа по автоматичното начертаване на пиринската карта сѣ помощта на планиграфа Цайсъ и то само възъ основа на редица земни стереофотограметрични снимки, направени презъ 1926 и 1927. Благодарение на неговата голѣма опитностъ и положенитъ грижи, полученитъ данни за височинитъ сѣ указаха твърде точни. Отъ гледището на тия данни височинниятъ обликъ на Пиринъ се очерта въ сѣвсемъ новъ външенъ видъ.

И когато презъ лѣтото на 1932, за нуждитъ на новата топографна снимка на страната ни, Държавниятъ географски институтъ при Министерството на войната измѣри по нивелаченъ пътъ (стъпка по стъпка) пиринския първенецъ Елъ-тепе, добитата надморска височина се указа точно **2914.7 м.** (надземния центъръ на пирамида № 26, I редъ), или кръгло 2915 м.*) Сѣщиятъ върхъ споредъ измѣрванията на д-ръ Луизъ бѣше само сѣ 5.30 м. по-високъ, т. е. 2920. Тази разлика, приведена въ проценти (+ 0.181%), спрямо официално измерената височина, дава сѣвсемъ незначителна грѣшка, която въ сѣщностъ е една много благоприятна точностъ за тоя родъ измѣрвания. А тъй като височинитъ и на останалитъ пирински върхове въ картитъ на Луизъ сѣ измѣрени по сѣщия автоматиченъ начинъ, сѣ увѣреностъ можемъ да приемемъ, че и тѣ

*) Проф. Ив. Батаклиевъ неправилно приписва данната 2915 на д-ръ Луизъ (вж. статията му: Българска география въ нѣкои германски географски атласи, в. „Зора“, брой 5543 отъ 18.XII. 1937).

иматъ тая относителна голѣма точностъ.

Официално измѣрената височина на Елъ-тепе бѣ оповестена чрезъ Годишника на Държавния географски институтъ за 1932 и е публично достояние оттогава. Въпрѣки това, тая официална данна за височината на пиринския първенецъ се среща рѣдко въ публикациитѣ следъ тая дата. И досега мнозина си служатъ съ височината опредѣлена отъ Луизъ, която, макаръ доста точна, не се покрива напълно съ официално установената височина.

Но за жалостъ много по-често се говаря една друга, още по-груба грѣшка. Въ своята карта на **централния Пиринъ** (мѣрка 1:25,000), Луизъ е означилъ две коти отъ върха Елъ-тепе: едната — най-високата точка на върха — 2920; другата — една по-ниска точка, югоизточно отъ пирамидата по върховия рѣбъ — означена съ 2918. Поради небрежностъ или погрѣшно заимствуване, мнозина и досега показватъ, като най-висока точка на Елъ-тепе, кота 2918.

Преди измѣрванията на Луизъ височиннитѣ отношения въ Пиринъ бѣха твърде произволни и много далече отъ действителнитѣ. Височината на Елъ-тепе тогава се показваше 2681, споредъ даннитѣ на турската генералшабна карта (мѣрка 1:210,000, 1892), преиздадена и на български отъ нашия Държавенъ географски институтъ, и тия на австрийската карта (мѣрка 1:200,000, листа за Гърна Джумая, 1900). Височината 2681 бѣ възприета и въ повечето учебници по география и нѣкои научни трудове отъ онова време **). Но като се знае, че турската карта, която е послужила за

основа и на австрийската карта на Пиринъ е съставена повече въз основа на писмени извори, отколкото по снимки на самитѣ мѣста и поради това е твърде произволна въ начертанието си, може да се предполага, че данната 2681 е заимствувана отъ съвсемъ стари източници или е измѣрена съ съвсемъ неточенъ алтиметъръ.

Сръбскиятъ геологъ П. Янковичъ, презъ 1902, пръвъ е извършилъ сериозни геоморфологични проучавания на една частъ отъ Пиринъ въ връзка съ неговото дилувиално залежаване, и самъ е измѣрилъ барометрично нѣкои поважни точки. Неговитѣ данни за височината на езерото Папазъ-гѣолъ и нѣкои други езера и циркусни дѣна, сѣ доста близки до истинскитѣ. За жалостъ, обаче, той не е измѣрвалъ самъ височината Елъ-тепе и си е послужилъ съ възприетата отъ турската и австрийската карти данна — 2681 м.

Проф. Жеко Радевъ, който по-късно (1917) съвмѣстно съ немския геологъ д-ръ Карлъ Обестрайхъ, е проучвалъ геоморфоложки и глациално цѣлата планина, е опредѣлилъ сѣщо барометрично височината на Елъ-тепе на 2860, докато Обестрайхъ е намѣрилъ 2790. Чувствайки несигурността на барометричнитѣ измѣрвания, проф. Радевъ се е въздържалъ да даде височинни данни за Пиринъ въ своя класически трудъ: Природната скулптура на високитѣ български планини (1921). Даннитѣ на своитѣ барометрични измѣрени височини въ Пиринъ сѣщиятъ е използувалъ въ своята неиздадена карта на тая планина, едно умалено копие (мѣрка 1:160,000) отъ оригинала въ мѣрка 1:40,000, отъ която картата е обнародвано, както въ цитирания по-горе неговъ трудъ, така и въ сп. Български туристъ, 1932, кн. VIII, стр. 122. (Следва).

**) Споредъ по-стари австрийски измѣрвания височината на Елъ-тепе е намѣрена 2700 м. Сѣщата данна е показана като най-висока точка на Пиринъ и отъ К. Иречекъ въ неговата история на българитѣ, 1876 г.

Пробуждане

Възелъ се надъ всички Мусала сезира
и вижда далече лазурни гърди,
блестящо небето на тяхъ се допира,
а слънце окича съ елмазни бразди.

Въ захласъ е Мусала, изпраща привъти
съсъ вихри презъ урви, долини натамъ,
приема възторжено топли ответи
и вижте го, вече младъе се намъ.

Разроши глава побълъла съсъ радостъ,
въвъ нова премъна усмихна се вечъ,
избликнаха извори съ буйна си младостъ,
съ възторзи подъха вси весела речъ.

Съсъ пъсенъ игрива се ручей повлече,
съ цвѣтя и морави окичи бръга,
и рукна надолу пълниво поточе
море да догони съсъ радостъ сега.

То гони и бълби, че любя Мусала
морето съ лазури блестящи въ зори
и бърза да стигне морето, похвала
пришепне за царя на нашътъ гори.

Презъ урви скалисти се пълни въ превара
и съ шумъ огласява лесистия бръгъ,
щомъ стигне въ полето, самъ дума отваря
на други потоци въ стремителенъ бѣгъ.

И дружно потеглятъ межд'ниви, ливади,
цвѣтъци за жетва богата съ плодъ,
и тъмъ пакъ потока вестъ тайна обади
за благо и радостъ на цѣлий народъ.

Споглеждатъ, мълвятъ вси откритата тайна..
Морето вълнува тазъ пролѣтна вестъ,
и облакъ ответникъ отлита съ вестъ знайна
къмъ царя Мусала надъ ширния лесъ.

Ем. Мутафовъ

Първата Мальовица

Отъ Ив. Шехтовъ

Последниятъ звънъ отъ школския звънецъ бавно замръ и неговата прощална пѣсенъ, за моята първа учебна година, отлитна въ миналото. Малките палавци весело напуснаха школото и като роякъ врабци, подгонени отъ хищенъ ястребъ, съ глѣчъ се прѣснаха по кривитѣ селски улици, за да занесатъ въ къщи плодетѣ на своя едногодишенъ грудъ. Съ болка гледахъ тия деца, въ чийто невинни души написахъ първата страница отъ втория томъ на тѣхния животъ, които сега бързо се губѣха задъ схлупенитѣ селски къщурки. Слънцето ярко свѣтѣше въ този красивъ юнски день и разливаше нежнитѣ си лъчи по красивитѣ багри на цѣфналитѣ ливади, изкласили ниви, схлупени къщурки и далечни планини. Нѣкаква свѣгла радостъ, непозната и неопикуема се разливаше по цѣлата природа. Всичко изживѣно презъ годината, като бѣли, леки пролѣтни облячета, бързо минаваше презъ паметѣта и се губѣше въ безкрая. Даже и чувството на раздѣла, и то като пролѣтна мъгла при изгрѣвъ слънце, изчезна предъ бунтуващия се стремежъ на душата къмъ непознатия планински миръ, предъ стремежа на волната воля срѣдъ планинската ширъ. И сега, когато пиша тия редове, неволно спомнямъ миналото и думитѣ: „Отраснахъ тамъ срѣдъ дивнитѣ чукари на дивния балканъ и като птицитѣ, просторитѣ възлюбихъ. Душата, ми не срещна бродница за тѣхъ копней, когато първиятъ предвестенъ лъчъ опасва безпредѣлни небосклони, когато азъ тамъ горе при орлитѣ раздавахъ своята любовъ; на слънцето, на вѣтъра, скалитѣ; на моя триединенъ богъ“ . . .

Такива чувства и мисли ме вълнуваха, когато поехъ пѣтя отъ село къмъ града. Въ Самоковъ ме чакаха вече готови за пѣтъ моитѣ постоянни планински съпѣтници Михалчо и Василъ, а предъ трима ни се изправяше, тамъ нѣкъде въ хаоса на Рила, неразгадана загадката на Мальовица.

Мальовица! — Това бѣ единъ приказенъ свѣтъ тогава, една легенда, мечта, — примамваща, обещаваща неземни наслади; — планински пиръ — пиръ потържественъ и по-красивъ отъ пирветѣ на боговетѣ на Олимпъ,

Мальовица! — Това сега за менъ и за ония, които я познаватъ, е едно съчетание на красота и коварство.

За първи пѣтъ я видѣхъ и то въ моментъ, когато слънцето я заливаше съ последнитѣ си лъчи и галѣше отруденото ѣ чело. Сега тя изглеждаше позлатена отъ тия последни лъчи. Голѣмитѣ снѣжни преспи горѣха въ пурпуренъ пламъкъ, а студенитѣ черни скали блѣстѣха въ оловенъ блѣсъкъ и хвърляха дълги сѣнки въ долината, които се сливаха съ настѣпващия здрачъ. Въ дъното на долината, като могъщъ исполинъ и вѣренъ стражъ, стои на постъ върхътъ и пази свято тайната на своя чаръ . . .

На поляната при моста спрѣхме и устроиохме нашия лагеръ. Всѣки отъ насъ съ усърдие вършеше работата си. Михалчо и Василъ мъкнѣха дърва отъ близкия говедарникъ, а азъ се заехъ съ домакинската работа. Скоро пламна буенъ огънь и тенджерата съ вечерята весело закъкра. Всичко наоколо потъна въ мракъ.

Колко красиви сѣ тия планински нощи, срѣдъ интимна другарска срѣда край буйния огънь и весели приказки!

Рой искри хвърчеха къмъ тъмното небе отъ сухитѣ клекови дърва, а огненитѣ езици играеха, гонени отъ тихия нощенъ вѣтъръ.

Загледани въ неспирната игра на тия огнени езици; унесени въ сладкъ разговоръ, незабелязано отъ насъ, пълната луна се бѣ издигнала високо на небето. Тя бѣше дала новъ тонъ, ново вълшебство, загадъчно романтично и неопикуемо, на картината. Топло завитъ въ одеалото дълго я наблюдавахъ.

Следния день посветихме на Орловеца и опити въ катерене.

Втория ден, 9 юний 1930 г. бѣ опредѣленъ за в. Мальовица. Къмъ 8 ч. сутринята потеглихме съ една раница, въ която имаше храна само за една закуска, „вѣчниятъ съпътникъ“ на Михалчо — фотографическия апаратъ и едно 20 метрово въже, което бѣ навито на раменетѣ.

Нашата целъ бѣше да изкачимъ върха по неговата северна стена. Доста леко стигнахме до подножието му. Времето бѣше хубаво. Нито едно облаче нѣмаше на хоризонта. Върхътъ се издигаше предъ насъ, като колосъ забиъ чело въ ведрия лазуръ на небето и се мъчеше да скрие своята неразгадана тайна, отъ неканенитѣ гости, които така нахално нарушаваха неговия пустиненъ покой. Вързахме се съ въжето. Азъ водѣхъ. Първобитнитѣ ни туристически обувки, безъ пирони се указаха твърде неудобни за изкачване по заледения снѣгъ. Василъ даже не разполагаше и съ обувки; бѣ съ ботуши, но въ замѣна на това имаше четиришипови котки.

Взехме цепнатината на върха. Напредвахме бавно по заледения снѣгъ. Стрѣмината на всѣка крачка се увеличаваше. Върховетѣ на обувкитѣ се оказаха безсилни да правятъ стѣпки въ ледената ксра. Извадихъ туристическия ножъ и съ него почнахъ да копая стѣпки. Наклонътъ на улей стана почти отвесенъ; напредването вървѣше бавно. При невъзможността съ единъ ножъ да изкачимъ заледения улей съ наклонъ 70°, решихме да минемъ по лѣвия рѣбъ; дѣсната страна на непристъпния тригълникъ на Мальовица: Следъ дълги усилия стигнахме една площадка на около 50—60 м. подъ върха; широка не повече отъ половинъ метъръ и дълга два метра. Тукъ направихме малка почивка. Оставаше най-трудното отъ пътя. Предъ насъ се изправи една 15 метрова гладка стена, надъ която се виждаха грапини, по които можеше лесно да се продължи. Всички опити, да качимъ тази стена, из-

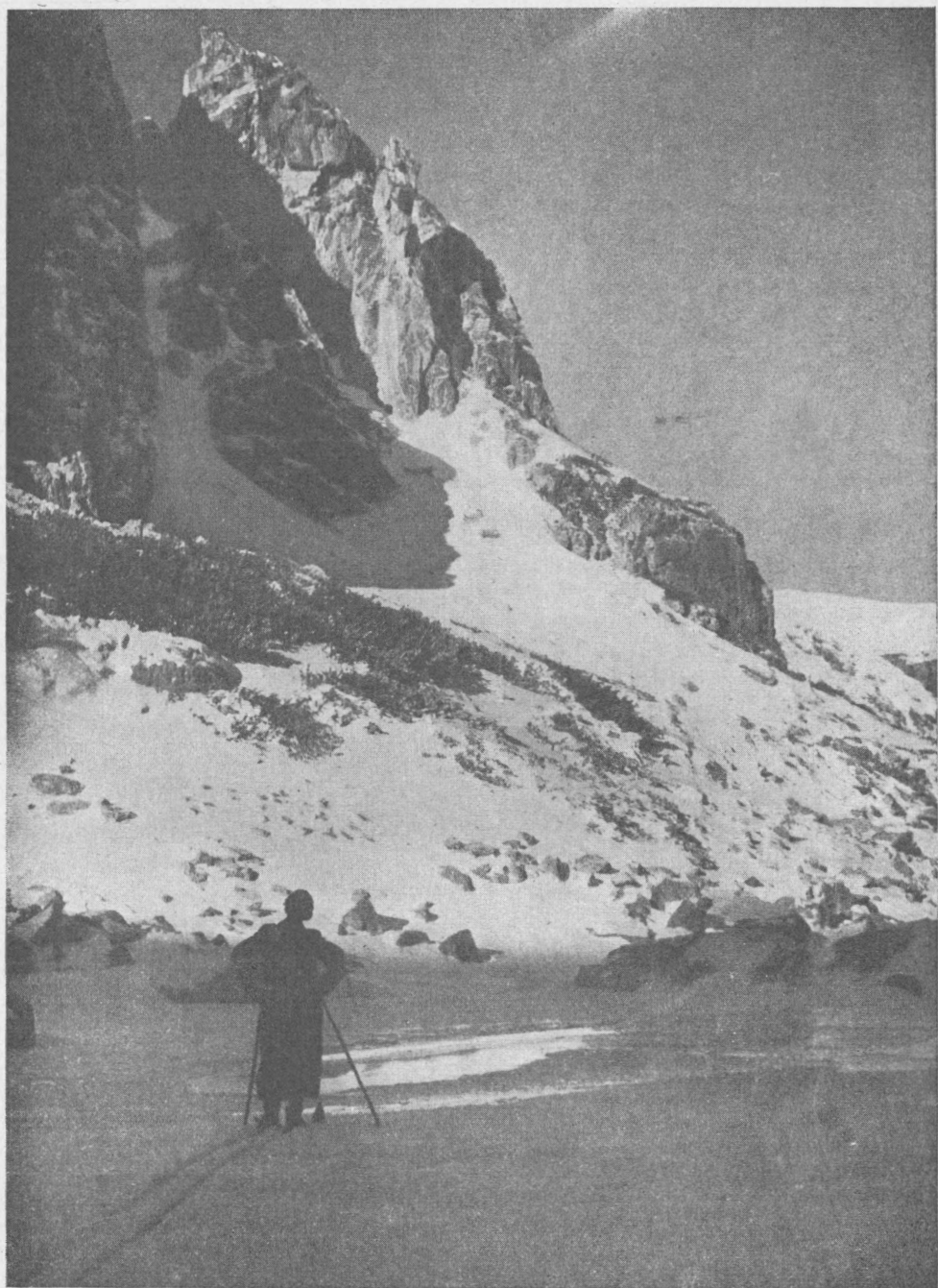
лѣзоха несполучливи. Най-после се принудихъ да се катеря босъ. Съ голѣми усилия сполучихъ да изкача 14—15 м. и въ момента, когато нахално постѣгахъ да хвана последната издѣнка на скалата, краката ми се откъснаха отъ скалата и азъ останахъ да вися въ въздуха, държейки се само съ лѣвата рѣка за единъ малкъ издатъкъ. Сгудени трѣпки полазиха по тѣлото ми. Огледахъ се наоколо. Подъ менъ зѣеше 200 метрова пропастъ. Тритѣ Мальовишки езера ме гледаха съ студенитѣ си сини очи, а нѣкъде далече се виждаха планини и полета. Всичко се завъртя наоколо ми. Погледнахъ и другаритѣ си, които съ нѣмъ ужасъ следваха всичко. Никой не издаде звукъ. Гробна тишина царѣше. Затворихъ очи и видѣхъ, че тримата вързани, летимъ къмъ бездната. Усещахъ, какъ прѣститѣ на рѣката изпущатъ студения камъкъ. Още минута и всичко ще бѣде свършено. Напрѣгахъ последни сили и търсѣхъ нѣкакво мѣсто, издѣнка или цепнатина. Прѣститѣ на дѣсната рѣка се впиха въ студения камъкъ. Краката отново прилепнаха о скалата. Тежка въздишка се изтрѣгна отъ гърдитѣ, съ кашъ планина се смъкна отъ тамъ. Потъ обля челото ми. Направихъ последната стѣпка. Измъкнахъ ножа и го забихъ въ малка пукнатина. Това бѣ първия пиронъ, който забихъ въ гранитнитѣ гърди на върха. Стѣпихъ на малката площадка и отново погледнахъ наоколо. Слънцето все тъй ярко свѣтѣше и заливаше съ свѣтлина околнитѣ планини и полета. Езерата пакъ така студено ме гледаха съ синитѣ си очи. Следъ малко и приятелитѣ ми бѣха при мене . . .

15 минути по-късно седѣхме до малката пирамида на върха и гледахме свѣтѣтъ, който се разтичаше подъ насъ.

Ние победихме и съ радостъ можемъ да кажемъ, че раздадахме своята любовъ: на слънцето, на вѣтъра, скалитѣ, на нашия триединенъ богъ.

Следватъ две снимки на автора къмъ статията.

Подъ Мальовица

Въ Бълитъ Кордилери

Отъ Ервинъ Шнайдеръ*)

Бълитъ Кордилери въ Перу, които се простиратъ 180 км. отъ двѣтъ страни на 9-ия широчиненъ географски градусъ, сж една отъ най-високитъ и най-хубави планински вериги въ южно-американскитъ Анди. Долинитъ въ подножията на планината и нѣколко прохода, които служатъ като търговски пътища къмъ изтокъ, сж били многократно пропътувани отъ изследователи. Още въ 70-тѣ години на предното столѣтие италианскитъ ученъ Раймонди, който е снелъ картата на Перу, е писалъ за Бълитъ Кордилери, като за „най-величавата картина, която една висока верига отъ снѣжни планини може въобще да представи“. Истинската висока планина бѣ, обаче, завладяна едва презъ 1932 г. отъ една експедиция на Алпенферайна подъ водачеството на Д-ръ Боршеръ. Покрай петъ върха надъ 6000 м. тогава бѣ изкаченъ и най-високия връхъ на Перу, 6768 м. високия Хуаскаранъ, отъ Боршеръ, Бернадъ, Хьорлингъ и мене за първи пътъ.

Особеността на пейзажа, дивата красота на планината и нѣколкото празноти, които оставихме въ северната частъ на Бълитъ Кордилери, оставиха у насъ живо желанието да продължимъ и довършимъ работата си всрѣдъ тѣхъ. Въ 1936 г. обаче можахъ да изпълнятъ това желание само двама съ старитъ участници: Проф. Д-ръ Кинцлъ, географа на университета въ Инсбрукъ и азъ. Като трети човѣкъ дойде Арнолдъ Аверцгеръ, планински водачъ и учител по ски въ Арлбергъ. И тази експедиция бѣ възможна съ подкрепата на Алпенферайна.

Цельта на малката ни група бѣ главно географското и топографско завладяване на непознатитъ още южни Ббли Кордилери и принадлежната къмъ тѣхъ група на Иерупая. Въ първитъ седмици

искахме да проведемъ за първи пътъ измѣрвания за изяснения на въздушните течения въ долината Санта и да запълнимъ празнотитъ въ нашитъ пораншни проучвания, въ които влизаше и долината Алпамойа.

Надъ Канона де Пато, пролома на рѣката Санта, лежи върху една тераса хациендата Колкасъ. Владението обхваща нѣколко вегетативни степени: отъ долината, където върху 2000 м. още сѣятъ захарно цвѣкло и растатъ портокали, до високия пустошъ, където чърховетъ се издигатъ надъ 6000 м. Въ това владение влиза и долината Алпамойа, която — като повечето северни пресѣчени долизи на планината — е непроходима. Тази долина завършва въ канона Пато съ диво, непроходимо ущелие, въ което растатъ кедри и затова е наречено Квебрада де лосъ Кедросъ.

Три опита презъ 1932 г. да проникнемъ въ тази долина бѣха несполучливи и затова сега тя най-много ни интересуваше.

Въ хациендата Колкасъ бѣхме — както навсѣкжде въ Перу презъ юний 1936 г. — приети много добре като гости. Стариатъ, надъ 70 години управителъ Хуанъ Рамосъ ни казва при вечерята съ положителностъ, че обикновениятъ пътъ за Каликанто въ долината Алпамойа, където живѣе единъ овчаръ съ семейството си, води само презъ езерната долина и Атункоха по южната ѝ частъ, което наскърбява много Кинцлъ, комуто пътятъ отъ по-рано е известенъ.

Следъ неизбѣжнитъ разпавии още въ първия день съ придружаващитъ ни ловци, Рудолфъ Ашерраденъ — единъ германецъ, който живѣе въ хациендата и ни придружаваше първитъ дни — и азъ, потегляме необикновено рано, докато Кинцлъ и Аверцгеръ пускатъ първитъ балони за измѣрвания на вѣтъра и ще ни последватъ на другия день.

Отъ хациендата до Кенгуапунку, първото мѣсто за лагеръ съ дърва и вода,

*) Изъ списанието „Der Bergsteiger“, год. 1938, януарий.

сж 2000 м. изкачване. Пътът е мъченъ, каменистъ и горещъ. При Пампа Хуалкайанъ, където има развалини отъ старо селище, е първата ни почивка. Единъ индиецъ-носачъ е боленъ. Тъй като индийцитъ говорятъ само нарѣчието Кве-хуа, разбирането съ тѣхъ е мъчно. Съ голѣма трудностъ и обещание за голѣма порция кока намъ се удава да спечелимъ за носачъ единъ мѣстенъ овчаръ. Уморени достигае следобѣдъ Кенгуапунку. Първиятъ и най-мъчещъ пѣтъ е следъ насъ, ние издигаме палаткитъ си доволни, Ашераденъ се връща отъ тукъ.

На следния день тѣсната пѣтека, по която вѣчно бѣбрежитъ и дѣвчащи кока индийци се точатъ въ дълга колона, ни извежда по останкитъ на старъ наводнителенъ каналъ въ езерната долина. По гладко изгъсканитъ гранитни скали сж построени стени, които хитро използватъ всѣко предимство на терена — една очудваща работа на старитъ перуанци. Самата тѣсна долина е великолѣпна. Тераса следъ тераса се издига тя до ущелието Кедро, долнитъ тераси сж гористи и въ всѣка отъ тѣхъ лежи по едно езеро, а водопадитъ се спускатъ свободно по отвѣснитъ скали. Въ най-горния казанъ лежатъ най-красивитъ езера, Атункоха и задъ него, затворено отъ единъ морененъ валъ Рахукоха, въ което ледниците се спускатъ съ широки ледени стени. Надъ тѣхъ сж планинитъ на Санта-Круцъ, които сега чезнатъ въ обѣднитъ облаци. Единъ съвършенъ пейзажъ. Пабло, новиятъ ни носачъ, който идва за пръвъ пѣтъ въ планината, и комуто овесовата и овощна храна не се нрави, не е много удивенъ отъ върховетъ. Той изоставя назадъ, за да заздрави нервитъ си съ една баня, следъ това не намира следитъ и сѣда. Това ни струваше нѣколко часа, докато го откриемъ наново.

Преходътъ въ долината Алпамойа лежи 4900 м. високо. Надъ него се издигатъ останки отъ нѣкогашна крепостъ, а дълбоко долу въ долината се вижда ущелието на рѣката Санта: единъ дивъ

въ своя уплашващъ хладъ поразяващъ изгледъ.

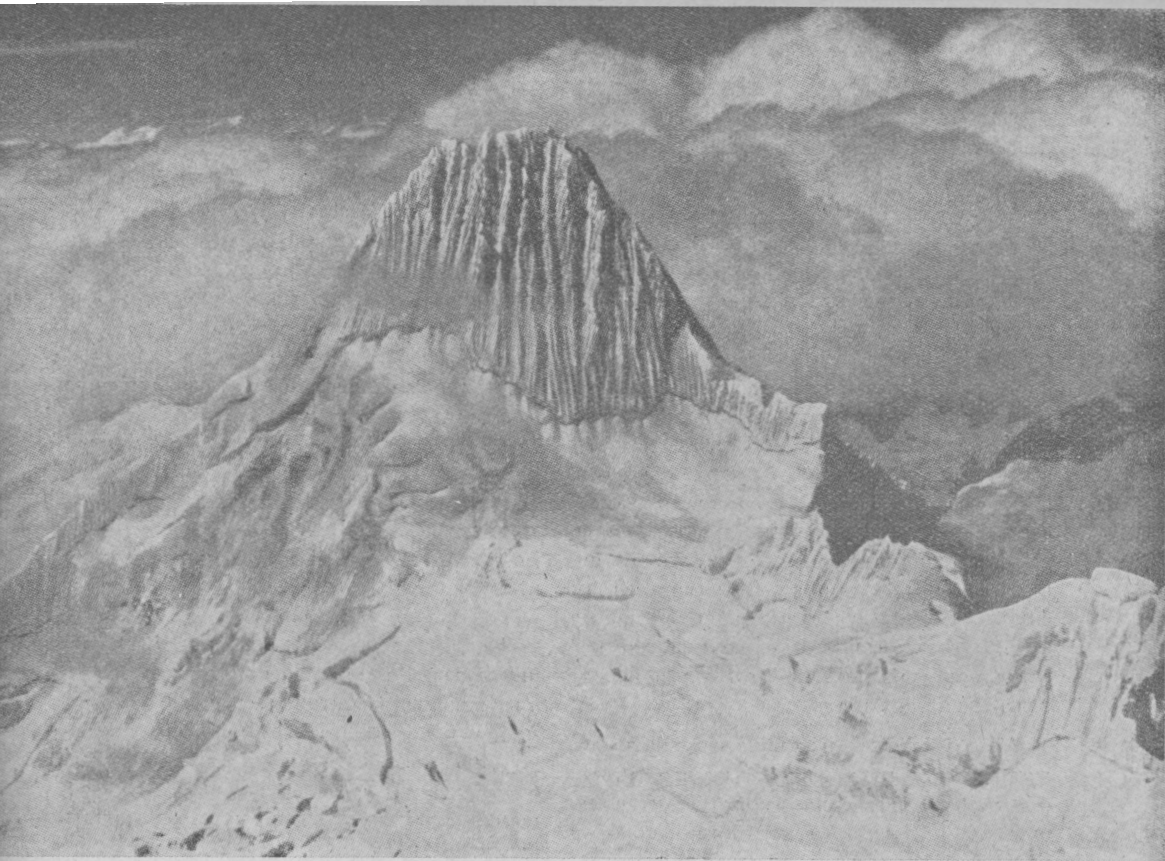
Прекосяваме нѣколко урви и въ една отъ тѣхъ оставаме за вечерята. Неси и правимъ трудъ да строимъ палатки, цѣлата нощъ вали снѣгъ и сутрината е студена, неприветлива и мъглива. Снѣгътъ не престава презъ цѣлия день. При преминаването на единъ гребенъ ние събуждаме една пума, която оставя топлия си лагеръ и избѣгва.

Въ противовесъ на другитъ кордилерски долини, въ тази нѣма никакво дърво. Ние достигае до единъ камъкъ на отдрѣпващи се морени. Индийцитъ биватъ освободени отъ менъ и азъ оставамъ самъ съ Фаустино, стариятъ ми носачъ отъ 1932 г. Той е радостенъ, че индийцитъ ги нѣма; предпочита да ходи съ магарета и мулета, които не бѣбрѣли толкова и носѣли по-добре.

Отново вали снѣгъ презъ цѣлата нощъ. Въ предобѣда Фаустино отива до овчаря въ Каликанто за провизии, Кинцлъ и Аверцгеръ пристигатъ съ своитъ носачи, а за наше очудване на край се домъкватъ трима индийци, които носятъ фототеодолита ни прикрепенъ върху едно магаре. Фаустино се връща съ овчаря и ни носи кока, млѣко и най-хубавитъ и голѣми картофи, които сме яли нѣкога. Съ овчаря ставаме приятели и той ни обещава едно агне, което трѣбва да го търси тепърва и затова ни го носи едва на другата сутринъ. Следъ това ние навлизаме въ голѣмата пресѣчана долина. Днесъ е първиятъ хубавъ следобѣдъ.

На билото надъ нашия лагеръ пѣтищата ни се раздѣлятъ: Кинцлъ се завръща за да се отправи презъ Церо Пакла за Калкасъ, за да работи въ областта на по-раншното езеро Щау. Ние минаваме два стрѣмни превала и се спускаме въ ледника подъ върха Квитараху и Невадо Санта Круцъ; тамъ разпѣваме палаткитъ си подъ моренитъ на ледника.

Квитараху, първия връхъ, когото искаме да атакуваме, изглежда отъ този ледниковъ басейнъ мъчно достигаемъ. По-нагоре обаче ние откриваме една ку-

Леденъ връхъ надъ Алпомайо

ла, която води къмъ стръмно ребро и простиращий се на северъ ледникъ, отъ кждето да достигнемъ ледената стена. Двамата носачи ни пренасятъ багажа до втория лагеръ и се връщатъ. Докато Аверцгеръ строи палатката, азъ събирамъ снѣгъ за готвене. Нашиятъ бивакъ лежи чудесно върху гранитни плочи надъ ледника на 4800 м. височина. Срещу насъ се издига точно ледения връхъ на Алпомайо и въ залѣза той се възвисява свободенъ отъ облаци, идеалъ за единъ леденъ връхъ.

На 17 юний съ Аверцгеръ напускаме лагера още преди изгрѣвъ. При ледника се развидѣлява, ние поставяме коткитѣ, връзваме се и изгасяме фенерчетата. Снѣжната покривка е твърда и безъ много усилия ние се изкачваме между разкъсанитѣ ледени блокове и дълбокитѣ цепнатини къмъ горния ледниковъ басейнъ, кждето се разполагаме на слънце подъ ледения спускъ на Квитараху за първа почивка.

Слънцето скоро ще започне да жари

и ние трѣбва да бързаме, за да не намѣримъ по северния склонъ размекнатъ снѣгъ надъ леда. Ние спечелваме надбѣгането съ слънцето, но съ приближаването на билото, напрежението расте: какъ ще изглежда той въ сжщностъ?

Разочарованието не закъснѣва. Отъ долу гледанъ, найгорниятъ гребенъ, който води въ прѣсѣчки и съ голѣмъ наклонъ къмъ върха, изглеждаше лесенъ. Отъ близо, обаче, гледанъ и предчувстванъ, картината е промѣнена. По тѣсния гратъ виснатъ грамадни греспи отъ дветѣ страни. Стрѣмни рамена, изглеждащи отъ долу като кули, стварятъ една безкрайна, уморителна и тежка работа. На всичко отгоре, снѣгътъ е промѣнливъ: на северната страна вледененъ, на южната изведнажъ мекъ пулфъръ, дълбокъ до гърди. Снѣжнитѣ кули нѣматъ очакваната отъ насъ гвърдостъ. Много пжти прозвучава познатия глпъ тснъ отъ свличаща се лавинна пресла, който е особено неприятенъ тогава, когато човѣкъ е застаналъ точно на този

снѣженъ еркеръ. А стената се спуска
страхотно стрѣмно 1400 метра надолу.
Мъгливата покривка се изкачва бавно и
навремени закрива гребена. Ние трѣбва
да се държимъ за него, смѣнявайки юж-
ната съ северната му страна, споредъ
прѣспитѣ. Надъ насъ сѣ балконитѣ отъ
прѣспитѣ, подъ насъ е бездѣнната про-
пасть въ дълбочината. Като се прибави
къмъ всичко това копаенето на стѣпки
въ закрепено положение, веднажъ въ
слънчевата и после въ сѣнчестата стра-
на съ преминаването съ затаенъ дѣхъ
отъ леда въ мекия снѣгъ, може да се
получи представа за положението ни.
Близко подъ върха смѣняме единъ
филмъ, искайки да снемемъ една снѣжна
кула, която въпрѣки спокойния си из-
гледъ, съ трѣскъкъ се откъсва и извед-
нажъ застава отново.

Много стѣпки и капки отъ потъ ле-
жатъ вече подъ насъ, когато къмъ
обѣдъ стѣпваме на върха Квитараху,
високъ 6100 м., и си стискаме доволни
ръцетѣ. Аверцгеръ е въ особено вълне-
ние, защото това е неговия пръвъ шест-
хилядникъ.

На върха е топло и тихо — никакъвъ
вѣтъръ — и ние преживѣваме щастливъ
половинъ часъ. Изгледътъ къмъ околни-
тѣ върхове е великолѣпенъ. Тѣсната
зона на вледенената планина изпква
ясно. Както отъ източната страна, та-
ка и отъ западната въ задния планъ
личатъ кафявитѣ предпланини и Аверц-
геръ твърди да вижда даже океана. На
северъ и югъ око̀то съзира само ледъ
и снѣгъ; погледътъ достига до Шампа-
ра, който се издига като самотенъ ос-
тровъ. Дълбоко долу е долината Сан-
та Круцъ, струва ни се, че гледаме от-
вѣсно. Източниятъ скатъ на Невадо
Санта Круцъ отъ тука изглежда много
по-лошъ и ние решаваме въпрѣки всич-
ко да изберемъ северния склонъ къмъ
върха.

По гребена се спускаме лесно обрат-
но. Съ добре изкопанитѣ стѣпки мѣчно-
тията е отстранена и ние имаме време
да се наслаждаваме на смѣнящитѣ се

картини, които образуватъ облацитѣ съ
върховетѣ.

Въ северния спускъ има гѣста мѣ-
гла, погискащо горещо е, мекитѣ
снѣгъ се натрупва по коткитѣ. Този
неочакванъ разходъ на сили и време ни
потиска, внимателността сѣщо вече ни
дразни, защото Квитораху лежи въ ми-
слитѣ ни задъ насъ и така слизането до
палатката става една натрапена необхо-
димостъ, която вършимъ съ пресѣхна-
ли гърла неохотно. Пристигна̀ли до па-
латката, ние се нахвърляме върху всич-
ки видове течности и си готвимъ до
късно презъ нощта. Надвечеръ прежи-
вѣваме още веднажъ чудото на залѣза
по блѣскащитѣ върхове.

На другата вечеръ ние сме въ доли-
ния лагеръ на огънь при носачитѣ. Тѣ
ни разправятъ битието си и обясняватъ
имената на върховетѣ. Квитораху зна-
чи „ледъ, който убива“, а Невадо Сан-
та Круцъ — снѣжна планина отъ све-
щения кръстъ. Този връхъ е нашата
следваща цель.

Възлизътъ по склона трѣбва да е
възможенъ още презъ нощта. Ледени-
тѣ куки и фенерчетата сѣ готови, въ
1 часа сутринта будилникътъ звѣни.

Но ... Аверцгеръ се чувства слабъ,
като всѣки новакъ въ високитѣ плани-
ни. Ние размишляваме известно време и
тѣжни се скриваме въ спалнитѣ чували
съ съзнанието, че сигурно пропускаме
една отъ малкото добри възможности
за изкачването на Невадо Санта Круцъ.
Да извървяваме още веднажъ цѣлия
пѣтъ до тукъ, не ще имаме вече време,
а за самъ човѣкъ обективнитѣ опасности
сѣ голѣми, особено слизането по омек-
налата стена.

Презъ Каликанте и езерата ние сли-
заме отново въ долината. Последната
вечеръ ние се сбогуваме съ долината
Алпомайо: въ вечерната заря разтопена-
тѣ капки по ледника блѣщятъ, тишина-
та и тъмнината вече сѣ навлѣзли въ
долинитѣ, последнитѣ мъгли изчезватъ
и билата и върховетѣ свѣткатъ още
дълго като запалени факли на тъмното
небе.

Прев. Г. С.

България привлича

Отъ Ст. Поповъ

Бѣше време, когато България, като обектъ за туризмъ и планинарство, бѣ непозната на самитѣ българи. За наше щастие, това време мина и днесъ нашата страна спокойно може да се нареди между най-много „туристизиранигѣ“: било изобилието на туристически обекти, било вродената привързаностъ на българина къмъ природата или пъкъ нуждитѣ на времето; доведоха до едно развитие на туризма въ България; неочаквано голѣмо и за най-голѣмитѣ оптимисти преди петнадесетъ години.

Това развитие, естествено, намѣри своето отражение и въ литературата. Докато по-рано организационнитѣ туристически списания бѣха единственото мѣсто, където възторгъ отъ природата можеше да бѣде изразенъ и разбранъ, днесъ ежедневниятъ печатъ, периодичнитѣ списания, а даже и по-широката белетристика, застъпватъ широко туризма въ най-общитѣ и все-странни негови прояви. Не може да се отрече: туризмътъ стана сжщественъ елементъ не само въ нашия животъ, но и на цѣлата ни култура.

И все пакъ, дълги години България като туристически обектъ, бѣ непозната за чужденцитѣ. Много малко отъ тѣхъ — подтиквани или отъ строго научни начинания, или отъ любовъ, невестката любовъ, къмъ екзотиката на Ориента, която напраздно търсѣха и при насъ — считаха за умѣстно и полезно да губятъ времето си въ България. Познавахме ги поединично и бѣхме свикнали съ тѣхъ, както и тѣ съ насъ. Наистина чудно: тѣзи малко чужденци се бѣха привързали къмъ България и тя бѣ станала тѣхно второ отечество. Но съ това се изчерпваше редицата на чужденцитѣ — тѣ или се бѣха отдали на България или въобще не се интересуваша отъ нея. Липсваше срѣдата; тѣзи, които поне веднажъ да дойдатъ съ специалното намѣрение да изучатъ страна-

та ни и се наслаждаватъ на нейнитѣ природни красоти.

Туристическата пропаганда, водена отъ нашитѣ съюзи, къмъ която скоро се присъедини и официалната, макаръ и досега водена твърде неучо, и тука изпълни своя дългъ. Трафикътъ на чужденцитѣ-туристи расте непрекъснато и е вече предметъ на специална политика. Заседно съ него порастна и литературния интересъ къмъ България, на който да отговорятъ се виждатъ принудени много чужденци следъ завръщането си въ своята страна.

Ние се радвахме по-рано на всѣки отзивъ за България и нейната природа, помѣстенъ въ нѣкое чуждо списание и бързахме да го преведемъ въ нашия печатъ и направимъ известенъ и на българската публика. Тѣзи видъ отзиви — въ видъ на журналистически впечатления — изъ чуждия печатъ зачестиха вече толкова много, че сега ни е действително невъзможно въобще да ги следимъ. Въ замѣна на това, България проникна и всрѣдъ малкия, но строгъ кръгъ на чисто планинарскитѣ и туристически списания. Едва ли сега има вече подобно издание въ чужбина, което въ течение на една своя годишнина да не отбележи нѣщо, безразлично по кой поводъ, за планинитѣ на България. Последнитѣ ставатъ полека-лека модни. И съ това ние скоро ще видимъ и българскитѣ планини наредени въ страницитѣ на списанията до другитѣ, да говорятъ еднакво властно и убедително съ езика на своята красота и да дѣлятъ съ тѣхъ мегданъ между чуждитѣ планинари.

Умѣстно е, прочее, макаръ и за първи пътъ, да запознаемъ нашитѣ читатели съ онова, което само въ течение на изминалата се 1937 г. бѣ писано за България въ чуждитѣ туристически списания. То говори достатъчно за интереса, който българскитѣ планини вече възбуждатъ на западъ.

Безспорно, най-оживено се интересуват за българските планини нашите западни съседи, не само по силата на близостта ни, но и поради сравнително най-стабилното и мощно туристическо движение у тях. Във Югославия има няколко национални планинарски организации (вж. Български Турист, год. 1936, бр. 7, стр. 245) всяка една от които е във връзка с българските планинари и има грижата интереса към нашите планини да остане буден.

Словенските планинари, хърватските и далматинските познават вече България и за тях тя е обичен обект за посещения, (стига формалността за пътуването от Югославия и въ България да не сж така отблъскващо тежки!). Първи подведе кракът органът на словенското планинско дружество „Планински вестник“, излизащ въ Любляна. Въ лѣтната му, двойна книжка, на стр. 217 и следващите, Винко Модецъ описва едно свое изкачване върху прочутата вече Северозападна стена на Мальовица. Описанието е придружено с 4 снимки на познатия словенски планинар инж. Авчинъ, който сжщо е участвал въ изкачването.

Авторътъ дава сравнително обстойно и подробно описание на изкачването, което е започнало отъ заслона Мальовица. По този поводъ той бележи: „Не е разкошна (б. р. хижата), но за моя вкусъ много по-хубава отъ хотелитъ и гостилницитъ по нашитъ хребети. — Всяки народъ прави по свое разбиране планинарството; българитъ могатъ да ни бждатъ въ много нѣща примѣръ“.

На друго мѣсто авторътъ дава изразъ на очудавнето си отъ общия видъ на българските планини (въ случая Рила), които били много по-тъмни и мрачни отъ словенскитъ, но върпки това, иматъ красотата на своя образъ.

На двамата планинари не се е удало изкачването на стената и следъ мъчителни опити, тѣ едвамъ се отскубватъ отъ нея. По тази причина и Модецъ завършва статията си съ единъ поздравъ и закана къмъ Мальовица.

Отъ групата хърватски планинари,

които бѣха гости на Съюза ни презъ миналото лѣто, се обажда въ „Хърватски планинар“ Владимиръ Марионъ отъ Карловацъ. Въ октомврийската и ноемврийска книжки на списанието той дава едно дълго описание на пътуването имъ изъ България, въ което възторгътъ отъ българските планини и българитъ изпълва всяки редъ. Най-добре е да преведемъ единъ пасажъ: „Прекрасни бѣха тѣзи два дни въ София. Българскитъ планинари ни дочекаха на гарата и презъ всичкото време бѣха съ насъ. Водиха ни навсѣкжде, услужваха ни въ всичко приятелски. Поповъ, д-ръ Ковачевски, Мишевъ, Джумалиева и най-вече Пантелеевъ. Не чувствувахме, че сме въ чужбина. Отъ първия часъ бѣхме между приятели, братя“.

Пътътъ на хърватската група е водилъ презъ Витоша и Рила. Невъзможно е да се предадатъ десеттѣхъ страници, изпълнени съ живото писание на Марионъ, който откликва и най-дребния фактъ и най-големото преживяване еднакво силно и впечатлително. Даже и единъ преводъ ще бжде слабъ да изрази непосредственото чувство на автора за всичко хубаво, което България му е поднесла изобилно по пѣтищата му изъ Витоша и Рила.

Редакторътъ на официалното югославско списание за туризъмъ „Югославия“ г. Иерко Чуличъ пише статия за България подъ надсловъ: „България, земята на природнитъ красоти“ въ юнската книжка, стр. 185—187. Въ статията си авторътъ споменава накратко всичкитъ туристически обекти въ България (планински, полски и морски) и неговдува, че „международната туристика не е оценила достатъчно България, а често слушаме само, че въ нея има рози, тютюнъ и кисело млѣко“. Въ това сме съгласни, но и авторътъ не допринася много за измѣнението на това разбиране съ снимката си на Солу-Дервентъ, която е помѣстилъ: дали тенденциозно или не, взета е една снимка отъ времето на Али баба и четиридесеттѣхъ разбойници, защото отъ цѣлия изворъ — около който сега има поне 50 модерни вили и е на-

правено спретнато и модерно здание — се вижда от единъ дървенъ олукъ да изтича вода въ една изкопана яма и наоколо да се мждрятъ разтоварилитѣ багажа си една кола цигани! Втората картина, репродукция на акварела „Созополъ“ отъ Жековъ, сжщо не е много убедителна, защото и децата знаятъ, че созополскитѣ къщи къмъ самия брѣгъ (както въ всички стари морски градове) сж най-мръсни и неприветливи. Отъ такава точно пропаганда, казано откровенно, нѣмаме много нужда!

Отъ втората група наши гости презъ лѣтото, седмоградскитѣ туристи, ни изнада г-жа Т. Байеръ. Въ туристическото приложение на вестника „Букурещка поща“, въ три броя подредъ, тя публикува впечатленията си отъ пътуването ѝ въ България, които сж едно презъ друго по-въодушевени и хубави. Тя хвали и гостоприемството на българитѣ, и вида на София, и нашата култура, и хижитѣ ни и . . . какво ли собствено не, което ѝ е направило впе-

чатление, следъ като е дошла отъ Букурещъ? Тя не е първата, на която фасадната култура на ромънската столица и липсата на всѣкакво чувство къмъ природата въ населението тамъ, да не прави впечатление следъ като изпадне въ България, и то въ центъра на българския туризъмъ: София. Слѣдъ като обикаля България, тя стига въ Търново, където необичайното гостоприемство на мѣстнитѣ туристи е било последната изненада, която е обърнала цѣлото ѝ гостуване въ България въ единъ незабравимъ споменъ. Отъ това мѣсто трѣбва да предадемъ нейната и на всичкитѣ гости благодарностъ къмъ съюзнитѣ ѝ членове, които сж услужили толкова много при посрещането ѝ.

Отъ реномиранитѣ голѣми планинарски списания най-ценни сж статиитѣ, които излѣзоха въ „Дойче Алпенцайтунгъ“ и въ списанието на Италианския Алпийски клубъ.

Въ първото (бр. 9, стр. 268—271) живущиятъ въ София нѣмецъ г. Карлъ

Сѣнки върху снѣга

сн. Ц. Цановъ

Вилнеръ очертава подробно възможно-ститъ за скални изкачвания въ българ-скитъ планини. Обърнато е повече вни-мание на високопланинския туризъмъ и затова се има предвидъ дейността на Българския Алпийски клубъ. Къмъ ста-тията сѣ приложени три много хубави снимки на Рупитъ (отъ Дамка), Стражи-тѣ въ Пиринъ и скалитъ при Лакатникъ. Описанието, колкото и скицообразно, е достатъчно подробно за чужденци, кои-то искатъ да се ориентиратъ върху въз-можноститъ за планинарство въ Бълга-рия. Посочени сѣ даже и картитъ (на нѣмски езикъ), съ които единъ нѣмски планинаръ може да си служи въ Бълга-рия. Авторътъ самъ подчертава, че ста-тията му нѣма за целъ да даде изчер-пателно описание на българскитъ пла-нини, а представлява само единъ опитъ „да се доведатъ много германски пла-нинари до едно ново поле за планинар-ска дейность“. Въ тази смисълъ статия-та изпълва задачата си и трѣбва да бла-годаримъ на г. Вилнеръ, не забравяйки, че „Дойче Алпендайтунгъ“ е почти най-мѣрдаването високопланинско списание въ цѣла срѣдна Европа.

По-специална е статията на имени-тия италиански алпинистъ, председателя на туринската секция на Италианския Алпийски клубъ, г. инж. Петро Жилионе, помѣстена подъ надсловъ „Скали въ Българиѣ“, въ последния брой (10, стр. 377 и сл.) на „Ривиста менсиле“. Заедно съ председателя на Чехословашкия Ал-пийски клубъ, Рудолфъ Пилатъ, авто-рътъ е гостувалъ на Българския Алпийски клубъ и, придруженъ отъ П. Енглишъ, е извършилъ изкачвания въ Лакатникъ, Черната скала, и групата Мальовица—Орловеца. Описанието му е конкретно, но все пакъ изпѣстрено съ сравнения. Една грѣшка на автора, че хижитъ Ма-льовица, Скакавица и пр., сѣ строени отъ Българския Алпийски клубъ, сме го-тови да я отдадемъ повече на незапом-няне, отколкото на лоша информация. Статията е придружена съ една скица отъ автора на северната стена на Орло-вецъ, изкачена отъ гоститъ, заедно съ Ен-

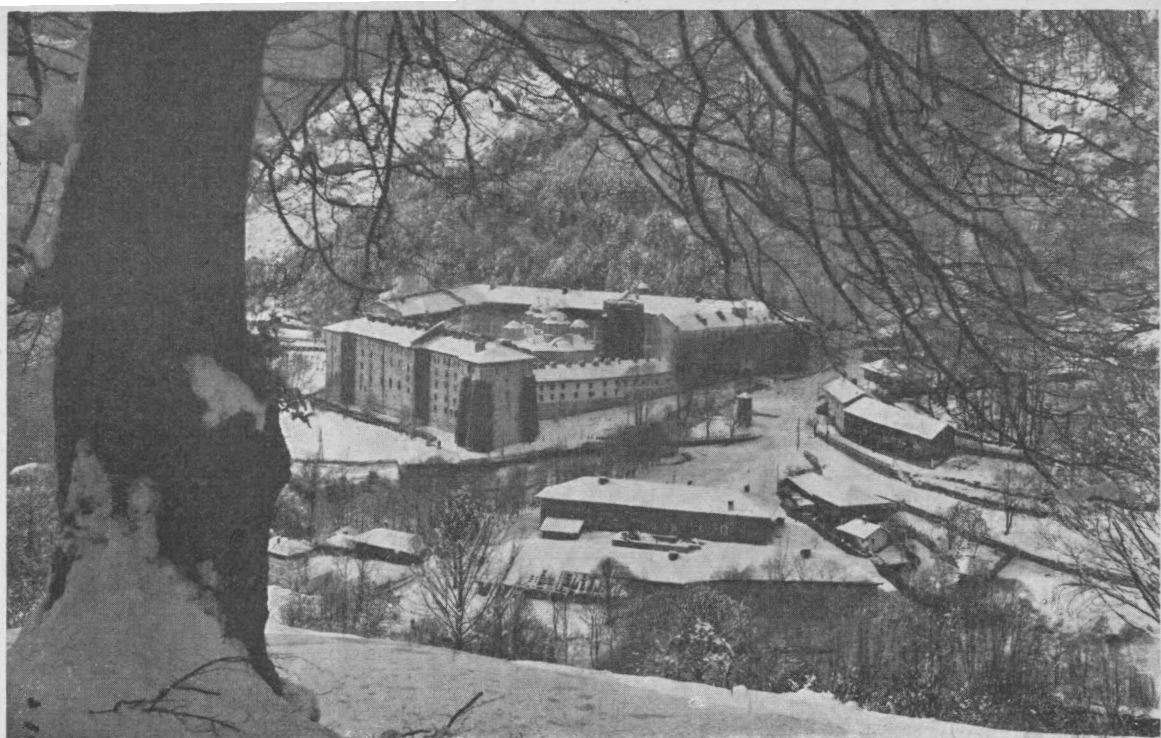
глишъ. Какви сѣ впечатления му отъ рилскитъ скали личи отъ факта, че той ги причислява по известната италианска скала къмъ тѣзи отъ 4—6-ия градусъ мжнотии. Можемъ впрочемъ да се на-дяваме, че тя ще предизвика интересъ въ италианскитъ алпийски крѣгове и отъ Италия ще започнатъ сѣщо да присти-гатъ гости на българскитъ планини.

Най-после, въ далечната Финландия, сѣщо е казано нѣщо за Българиѣ, ма-каръ и отъ българинъ: нашиятъ консулъ д-ръ Шишковъ е написалъ статия за Българиѣ, като туристическа страна, придружена съ снимки отъ Рилския мо-настиръ, розоберачка и тютюнево поле и две репродукции отъ картини на Тър-нсово и Копривщица. Името на списани-ето е „Маткайлумандма“.

И нашето списание, което се изпраща редовно на всички планинарски редак-ции въ чужбина, помага по-често да се чува името на Българиѣ. Презъ изтек-лата година помѣстиха отзиви за него „Часопись Туристу“ — Прага, Хърват-ски планинаръ — Загребъ и „Планинар-ски вестникъ“ — Люблина. И третѣ от-зива сѣ положителни и хвалятъ новиятъ видъ на „Български Туристъ“. Въ по-следния, подписанъ отъ д-ръ Арн. Бри-лей, изрично се отбелязва, че „българи-тѣ много мислятъ за планинитъ и плани-нарството“, което личи отъ многото идео-логични статии. Изброяватъ се по-важ-нитъ отдѣлни статии и се обръща вни-мание на терминологичното раздѣлене, прокарано у насъ между планинци и планинари.

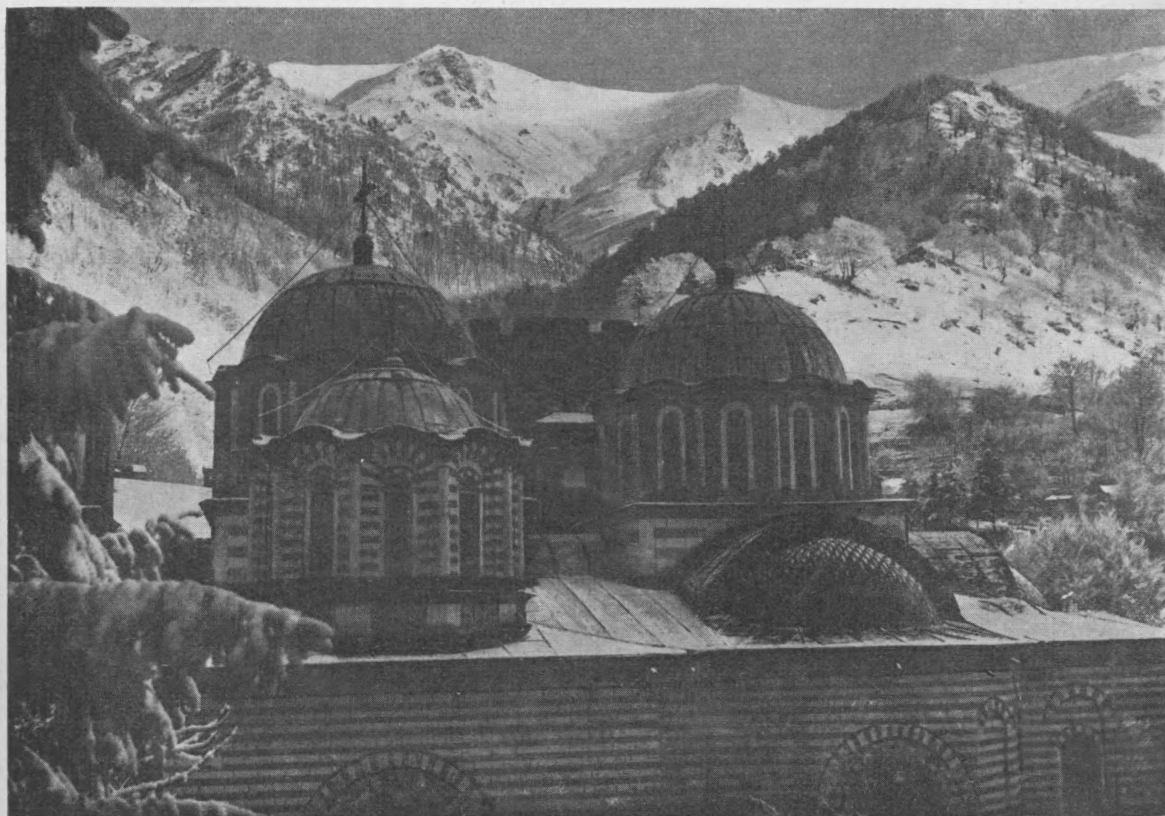
Редовното получаване на списанието се отбелязваше и въ списанието на Ита-лианския алпийски клубъ, както и въ „Вестника“ на Чехословашкия Алпийски клубъ.

Можемъ, прочее, да бъдемъ доволни: годината 1937 донесе една нова и увели-чена популярность на българскитъ пла-нини. Нека се надяваме, че идващитъ години ще изравнятъ и нашитъ планини по известность и посещение съ другитъ европейски великани: нашитъ наистина ги заслужаватъ.

Манастирът зиме

Снимки Л. Стамболски и Г. Гешевъ

Горе: Молитвена вечерь
Долу: Узана

сн. Л. Стамболски
сн. Дурковъ

Долината Скакавица зиме

сн. Л. Стамболски

Първи излети въ Рила

Отъ Ал. Новаковъ — Дупница

Зимата на 1896 и 1897 год., пишу-
щиятъ тия редове като учителъ въ с.
Гюргево, имаше възможностъ често пъ-
ти изъ кръчмитѣ да слуша разказитѣ
на мѣстнитѣ ловци, за лова имъ на диви
кози и сърни покрай Гьоловетѣ (Седемъ-
тѣхъ езера), Чаловетѣ, Еленинѣ връхъ,
Рупитѣ, Харамлията и пр. Както обикно-
вено, ловцитѣ преувеличаватъ и украса-
ватъ ловнитѣ си подвизи и успѣхи; въ-
роятнo и тия ловци — Иотѣ, Гьоне, Хри-
стачко, Чалкано и пр. преувеличаваха
всичко въ разказитѣ си и съ това при-
даваха голѣмъ интересъ къмъ разказа
имъ. Всички присѣтстваващи се обръ-

щаха на слухъ да слушатъ известнитѣ
ловци. Между всички, азъ слушахъ съ
най-голѣмо внимание. Правѣше ми впе-
чатление не толкова убития дивечъ, кол-
кото мѣстата, за които се приказваше.
Спомена на „Гьоловетѣ“, „Чаловетѣ“,
„Харамията“ и пр., творѣше въ моята
фантазия приказни картини, недостъпни
за всѣкиго. И често задавахъ въпроси
за уяснение на мѣстата, но всѣкога за
менъ тѣ оставаха въ областта на фан-
тазията. Почнахъ да си мисля, че ние,
гражданитѣ, сме слаби да издържимъ
такива походи.

Фантастичността, обаче, възбуди въ

менъ силно желание да видя тия при-
казни мѣста.

Презъ лѣтото на 1898 год. азъ угово-
рихъ нѣколко другари учители отъ Дуп-
ница за излетъ до езерата. Стигнахме
пѣшкомъ до Сапарева-Баня и тамъ се
приготвихме за пѣтъ. Потърсихме во-
дачъ, ангажирахме добитѣкъ, натоварихме
провизии и завивки и тръгнахме
изъ Валявица.

Езерото „Паничище“ за менъ бѣше
известно. То не направи впечатление и
на другаритѣ.

Нататѣкъ, когато стигнахме на „Зе-
ления преслапъ“, и предъ насъ се откри
безкрайната борова гора, другаритѣ поч-
наха да се унасятъ. Дори единъ отъ
тѣхъ, който бѣше съ поетически на-
клонности се спрѣ, извади книга и поч-
на да поетизира.

Минахме рѣкичкитѣ Перушица и Ска-
кавица и поехме по височината, докато
изминахме високата гора и навлѣзохме
въ клека. Спрѣхме на говедарника бли-
зо до р. Джерманъ, където останахме
да пренощуваме.

Сега това мѣсто не се обхожда. Из-
летниците, като стигнатъ до р. Скакави-
ца, не я преминаватъ, а тръгватъ по лѣ-
вия ѝ брѣгъ, за да стигнатъ на хижа
Скакавица, където обикновено прено-
щуватъ. Оттамъ презъ р. Скакавица се
поема широкото междуезерно плаго и
се стига право на петото езеро и ната-
тѣкъ.

По настояването на водача за нощта
приготвихме много дърва. Ние съвсемъ
не подозирахме, че въ срѣдъ лѣто, по
най-горещитѣ дни, тамъ ще бѣде тол-
кова студено. И, наистина, презъ нощта
почти никой отъ компанията не можа
да спи. Подържахме цѣла нощъ голѣмъ
огнь, като се печехме около него, така
щото страната ни противъ огъня винаги
скоро измръзваше и трѣбваше да се об-
ръща къмъ огъня.

Цѣла нощъ студено и не може да се
спи, но затова смѣхътъ и закачкитѣ
бѣха безъ мѣра.

Сутринта трѣбваше да видиме езе-
рата. Водачътъ ни не знаеше езерата,
тѣй не бѣше ходилъ по тѣхъ. Около

езерата били ходили само ловци на ди-
вечъ и на риба. Но тѣ били много малко
въ околнитѣ села. Всички други не поз-
навали мѣстата, въ това число и нашия
водачъ, който при наемането се пох-
вали, че знае всичко. Оставихме водача
съ багажа и добитѣка, а ние тръгнахме
сами. Стигнахме р. Джерманъ и тръг-
нахме по нея. Следъ известно пѣтуване,
стигнахме първото езеро. Възторгътъ ни
бѣше неописуемъ. Обикаляхме по брѣга
му, опитвахме водата му, водораслатѣ
му, изхода му и не можемъ да се отдѣ-
лимъ отъ него. Съ мжка си наложихме
да тръгнемъ нагоре. Намѣрихме второ-
то, третото, четвъртото и петото. По-
следното, като най-голѣмо и най-хубаво,
ни отне най-много време. Тука изпад-
нахме въ недоумѣние — къде сж ше-
стото и седмото езера? Гледаме нагоре
и като виждаме ъстритѣ височини, не
допускахме въ никой случай, че тамъ
може да има други езера. Заблуди ни
обстоятелството, че въ петото езеро отъ
никъде не се втича вода. Намѣрихме
малкитѣ езерца на Скакавица и дълго
спорихме дали тѣ сж седемътъ и поне-
же слънцето наклоняваше, трѣбваше да
се завръщаме обратно.

На същото мѣсто прекарахме още
една студена нощъ и заминахме за се-
лото и града.

Това е единъ отъ първитѣ излети
на дупничани по Рила. Тогава ние не
можахме да видимъ всички 7 езера, по
простата причина, че ги не знаехме и че
нѣмаше кой да ни ги посочи. Нека си
призная, че вървѣхме съ единъ неопре-
дѣленъ страхъ отъ неизвестността.

Така бѣше тогава, преди повече отъ
40 години. По тѣзи мѣста никой не хо-
дѣше, освенъ 5—6 души ловци и рибари.
А пасбицата на Пазаръ дере всѣкога
сж имали своитѣ овчари.

Върнахме се въ Дупница. Единъ день
заговорихме за нашия походъ съ дѣдо
Янаки Чохаджията, който всѣкога има-
ше овцѣ по Пазаръ дере. Той ни се посмѣ
на непознаването на пѣтя и ни опѣ-
ти: отъ петото езеро въ лѣво ще тръг-
нете нагоре, ще прескочите водата, що
иде отъ шестото езеро и скоро ще го

намѣрите, после пакъ въ лѣво право нагоре и ще намѣрите седмото и отъ него въ лѣво ще излѣзете на равното, следъ стотина крачки, малко въ дѣсно и ще бждете на самия връхъ Дамка. Въ дѣсно отъ върха долу ще намѣрите пѣтеката и по нея право въ манастира.

— Дѣдо Янаки, нѣма ли да съберкаме пѣтеката?

— Не, пѣтеката, пѣтеката, смѣ се добродушния дѣдо Янаки. И сега си спомнямъ, какъ твърдо и положително ни гсворѣше той за пѣтеката. И, наистина, който е миналъ по тази пѣтека, не може тя да не остави дълбока следа въ паметъта му, понеже е дълбоко очертана и никѣде неотклонима.

На другото лѣто направихме новъ излетъ. Този пътъ съ насъ имаше и една учителка. Ние бѣхме съ предубеждение къмъ способноститѣ на женитѣ къмъ подобно изкачване, обаче, предубеждението ни бѣше счупено. И все пакъ още години ааредъ ние, мъжете, продължавахме да се носимъ съ предубеждение къмъ женитѣ излетници, докато тѣ ни изравниха и задминаха.

Следъ 3—4 години въ града ни дойде за учителъ Никола Златковъ, който бѣше израстналъ въ Рилския манастиръ, бѣше склоненъ къмъ туризъмъ и се опитваше да създаде организиранъ туризъмъ. Обаче, скоро той излѣзе изъ строя. При едно нощно пътуване изъ Бистришката планина, той падна отъ една височина и се осакати, като носи тоя си недѣгъ и днесъ. Следъ него дойде Никола Додовъ. Последниятъ бѣше запознатъ добре съ модерния туризъмъ и тури началото на такъвъ и въ Дупница. Въ лицето на Станиславъ Казаковъ и Славе Лалевъ и др. той си създаде фанатизирани туристи и помощници. Тази тройка въ нѣколко години обходи всички гънки на Рила, опознава я въ най-голѣмитѣ ѝ подробности и я популяризираха не само между дупничани но и предъ цѣла туристическа България. Бѣше време, когато туристическата идея

стоеше надъ цѣлия общественъ животъ въ града. Цѣлиятъ животъ бѣше централизиранъ въ туристическото дружество. То отразяваше въ себе си националната твърдостъ срещу лѣвичарскиѣ пристѣпи, които останаха пометени. Този голѣмъ туристически идеализъмъ на дупничани имъ даде възможность да построятъ първата планинска хижа Скакавица. Спомнямъ си, съ какъвъ възторгъ се построи тази хижа. Въ голѣмото увлѣчение при постройката ѝ, мѣстото ѝ излѣзе много неподходяще. То е много влажно, а още повече много затворено, като въ дупка. Хижата трѣбваше да бжде около първото езеро. Тамъ е по-близо до главния обектъ — езерата, върховетѣ, Искѣра и главно има голѣмъ хоризонтъ, което е най-важното.

Презъ лѣтото на 1937 год., 40 години следъ първия излетъ, минахъ пакъ по тѣзи мѣста: Валявица, Паничище, хижа Скакавица, езерата, Рилския манастиръ, Сухото езеро, Кобирино-бранище, Попова-шапка и пр. Навсѣкѣде голѣмо оживление: на Паничище нѣколко семейства дупничани на палатки, на хижа Скакавица препълнено, мъчно остава мѣсто за ношуване, около второто езеро, накацали 70—80 палатки на дъновисти, които всѣка година прекарватъ тамъ, по пѣтя постоянно се срещатъ и настигатъ групи туристи, между които много чужденци — германци, австрийци, чехи и др. Тръгнали по най-различни направления, често водятъ и деца на 10—12 години. Не стига това. Излети ставатъ и презъ Коледа и по Великденъ.

Нѣкога никой не ходѣше по Рила. Тя бѣше пуста и недостѣпна

Днесъ тя се обхожда и по най-отдалеченитѣ и недостѣпни мѣста.

Така ще бжде и нататкъ. Безбройнитѣ красоти, които крие, ще привлечатъ все повече и повече и наши и чужди! Рила и като свето мѣсто, и като природа, трѣбва да стане българския Иерусалимъ!

Али ботушъ — Китка планина

Пътеводителъ отъ Г. К. Георгиевъ

(Продължение)

Въ продължението си пътятъ следъ нѣколко завой се изкачва на билото на пиринския склонъ, западно отъ лѣсковския връхъ. Открива се изгледъ къмъ Родопитъ, Бозъ дагъ, Сминица, Стъргачъ, Черна гора, Алиботушъ, Рила. Пътеката минава после по единъ мостъ, прехвърля низкъ склонъ, презъ ливади, минава презъ друга рѣка (камененъ мостъ) и следъ половинъ до три четвърти часъ се стига въ с. Тешево. (4 часа отъ Неврокопъ). По този пътъ има вода за пиене.

Тешево — интересно, чисто българско село, високо въ Пиринъ, съ още по-интересна стара черква и болярска кула, вѣроятно отъ второто българско царство. Селото е рударски центъръ. Нѣкога въ него е имало самокови. Последниятъ самоковъ е престаналъ да работи презъ 1915 или 1917 година. Непремѣнно да се видятъ останките отъ самокова, черквата и кулата

Тешево — с. Гайтаново $\frac{1}{2}$ 1 часъ. Завърка на разрешението въ Гайтаново. Отъ него за Парилъ (пътъ № 1) — Алиботушъ.

3. Неврокопъ — Тешево — Гайтаново — Парилъ — Алиботушъ.

Тръгва се сутринъ отъ Неврокопъ по главната улица на югъ, площада на Свободата, улицата за пограничния участъкъ, пограничния участъкъ, който се намира южно надъ града. Той е стара турска казарма и личи отъ града. Пътътъ минава източно до самия пограниченъ участъкъ и върви на югъ нагоре по склона. Пътътъ се вижда добре отъ града. По-нагоре ставъ стръменъ, съ завой въ дѣсно презъ единъ долъ се виждатъ останки отъ нѣкогашната крепостъ Момина кула. Минава презъ букова горичка, по-нагоре презъ блатиститъ ливади Шейтанъ чариръ и излиза на билото на голѣмия пирински склонъ. Най-високото мѣсто на склона е една полянка наречена Койнарето. Въ лѣво е височината Келъ тепе. На

Койнарето се кръстосватъ 4 пътеки. Едната (северозточната) идва отъ Неврокопъ, по която се стигна до тукъ. Западната води за едно отъ най-красивитъ мѣста на Пиринъ — седловината Папазъ чариръ — Неврокопския курортъ (на $\frac{1}{2}$ —1 часъ отъ Койнарето), трета (северната) води за с. Дѣлчево и четвъртата води на югъ за с. Тешево. Тръгва се по тази пътека. Въ началото тя не се вижда, понеже минава презъ поляна. Ще се вземе южно направление презъ най-низката частъ на поляната и накрая на поляната пътеката се очертава и вече е ясна чакъ до Тешево. Минава се презъ иглолистна гора, после по голи гранитни сипеи, презъ мѣстността „Песцето“, където личи купъ сгури. Нѣкога тукъ е имало пещъ за топене на желязна руда. Малко по-надолу, където пресича рѣката, има останки отъ самоковъ. Въ лѣво ниско е мѣстността Кара Бурунъ — най-богатото находище на аметисти въ България. Пътътъ слиза надолу и следъ около 1 часъ се съединява съ пътъ № 2 при рѣката, на половинъ до три четвърти часа съ Тешево. Този пътъ е най-прѣкиятъ, най-интересниятъ и разнообразенъ, макаръ и стръменъ откъмъ Неврокопъ.

4. Неврокопъ — с. Дѣлчево — с. Тешево — Гайтаниново — Парилъ — Алиботушъ.

Неврокопъ — край градската баня, пожарната команда, оригиналната срутена джамия съ вѣковния чинаръ, по рѣчичката по пътя за манастирчето св. Богородица. На края на града, надъ воденицата, пътятъ се раздвоява. Лѣвиятъ (по рѣчичката) отива за горнитъ воденици, а дѣсниятъ по почти безводния долъ, напуска го и поема по стръмнина презъ кестеневата горичка, като излиза при манастирчето (сега е пусто, нѣма калугери). Отъ него нагоре по пътя за с. Дѣлчево (конски пътъ) и следъ $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ ч. отъ Неврокопъ се стига въ с. Дѣлчево, което е високо въ Пиринъ. Отъ

Дълчево по пътеката за Тешево, която върви по високите части на Пиринъ. Пътеката излиза от южния край на селото, минава през близката букова горичка завива през нивите. Държи се най-горната пътека в дъсно, прехвърля се една седловина в дъсно в югозападна посока, след това се минава през ниви и се стига до Койнарето при Келъ тепе, където се събират 4-ти пътя (виж № 3). Този път се събира с този от Неврокоп в № 3. От тук за Тешево, по път № 3. Неврокоп—Тешево 4 часа.

II. София — гара Чучулигово — Алиботуш — Китка планина.

Тръгване от София сутринта в 8½—9 часа с влака за Дупница — Горна Джумая. В Горна-Джумая има връзка с влака по тъсната ж. п. линия за Петрич — Кулата. Влакчето минава през Симитли (Изворитъ), Кресненската клисура, Св. Врачъ, гара генералъ Тодоровъ, гара Чучулигово до гръцката граница. Влакчето пристига през нощта в Чучулигово. Тръбва да се нощува откън на открито, или да се измоли от ж. п. служителя една стая.

За да се избъгне нощуването в гара Чучулигово, може да се тръгне от София привечеръ с влака за Дупница — Горна-Джумая. От Горна-Джумая през нощта се отпътува с тъснолинейката за гара Чучулигово, където пристига влакчето сутринта.

Тук може да се направи едно отклонение до пропускателния граничен постъ Кулата, което ще отнеме 2—3 часа време. Но тръбва да се вземе устно разрешение от граничния офицеръ в гара Марино поле. Може да се вземе разрешение бързо, докато влака прави преката, прехвърля я по старъ камененъ път минава през нивите, слиза в ръстой. Връща се обратно от Кулата до Чучулигово.

От гара Чучулигово (изглед към Бъласица, Рупелски проходъ, Сенгелова планина, Алиботуш и Пиринъ) се пътува през наноситъ на ръчката право на изток до пътя за с. Калиманци. Широко пъть. Под с. Долно Спанчово

пътът се раздвоява. Взема се дъсният, който върви нагоре по височината в дъсно на селото, край кошаритъ, излиза на голата височина, слиза надолу към долината на Пиринска Бистрица и след 2 часа от гара Чучулигово (10 км. от гара Чучулигово до с. Катунци) се стига в с. Катунци.

От Катунци по източната улица, пресича се Пиринска Бистрица (мостъ), взема се коларския път за с. Петрово, който започва да се изкачва право на изток по рѣба на високия склонъ. Излиза се на билото на склона (изглед към Сенгелова планина и с. Сенгелово — в Гърция), през тютюневите ниви в с. Петрово (8 км. от Катунца). В Петрово се завърва разрешението в граничния подучастък. Селото е в полите на Алиботушъ.

До Петрово може да се пътува и направо от Кулата (тогава да се вземе билетъ за влака от София до Кулата) до с. Петрово по р. Пиринска Бистрица, край границата, нагоре по пригока и Петровска рѣка през с. Яново и с. Пиперница. Този път е по-прѣкъ и нѣма големи височини, понеже върви по течението на Пиринска Бистрица и Петровска рѣка.

След завърката на разрешението в Петрово, ако времето е напреднало, нощува се в Петрово в заставата (подучастъка), общината или училището. Ако пъкъ има време до вечерта, отпътува се за Алиботушъ, за лѣтенъ граничен постъ № 10 (бившъ № 16). Тръгва се от Петрово в източна посока по течението на Петровската рѣка по пътя за с. Голешево (конски път). Пътът върви низко по рѣката и не може да се събърка, понеже е единственъ. На нѣколко мѣста минава край бигоръ от дилувално време. После край водопада и изворитъ на Петровската рѣка. След малко се стига до зименъ постъ № 10 (около 1½ часа от Петрово). Тук се отдѣля пътеката за лѣтенъ постъ № 10 от пътя за Голешево, който върви на изтокъ. Пътеката е в дъсно, на югъ и започва да се изкачва нагоре по стръмнината. Минава по дъсният склонъ на малка рѣчица в

единъ долъ. Следъ около 1 часъ изкачване се стига до лѣтенъ постъ № 10. Ношуване. Удобства нѣма никакви. Може да се използва нѣкое одеало и нарѣ отъ войниците.

Отъ тукъ сутринта (да се вземе вода) съ войникъ нагоре по граничната пътека и мине до лѣтенъ постъ № 11, № 12, презъ в. Алиботушъ, в. Шабранъ, в Голѣмъ Царевъ до лѣтенъ постъ № 1 (вижъ пъть № 1 отъ I). Ношуване въ постъ № 1. Отъ тукъ сутринта презъ Парилъ, Гайтаниново до Неврокопъ (ношуване) и София. Или може да се върне обратно отъ постъ № 1 до лѣтенъ постъ № 10. (Ношуване) и с. Петрово — Чучулигово — София.

III. София — Банско — Билото на Пиринъ планина — Алиботушъ.

Може да се отиде на Алиботушъ — Китка планина и отъ Банско, презъ Пиринъ. Отъ Банско презъ хижа Бъндерица или Дамяница, по Пиринъ планина (по билото и около него) до Парилската седловина (надъ 1100 м.). Отъ нея по северния склонъ Е. преслапъ, който се спуща тъ Голѣмъ Царевъ връхъ до Малкъ Царевъ връхъ и отъ него къмъ лѣтенъ постъ № 1, с. Парилъ — Неврокопъ

— София (вижъ пъть № 1 отъ I), или презъ Шабранъ и в. Алиботушъ, презъ постове № № 12, 11 и 10 до Петрово — Чучулигово — София. Отъ Банско презъ Пиринъ до Парилската седловина може да се дойде за 4—5 дена най-малко. Отъ Парилската седловина трѣбва да се отбие въ лѣво въ с. Гайтаниново за завѣрка и отъ тамъ по пъть № 1 отъ I.

Препорѣчваме на другаритѣ туристи следния маршрутъ, който е много интересенъ и удобенъ:

Отиване до Голѣмъ Царевъ връхъ презъ Неврокопъ, Гайтаниново, Парилъ, лѣтенъ постъ № 1, или презъ гара Чучулигово, Катунца, Петрово, лѣтни постове № № 10, 11, 12, в. Алиботушъ, Шабранъ. Отъ Голѣмъ Царевъ връхъ по северния му склонъ Е. преслапъ право на северъ презъ Парилската седловина на северъ презъ юженъ, срѣденъ, северенъ Пиринъ до Банско. Това е извънредно интересенъ маршрутъ.

Препорѣчваме да се посещава Алиботушъ отъ срѣдата на юлий до срѣдата или края на августъ. Презъ друго време типичната и интересна Алиботушка флора не личи, и човѣкъ се разочарова отъ изгорѣлитѣ, голи и пусти склонове и върхове.

Зиме по Сакаръ-балканъ

Д. Тишинъ

До едно сгушено еъ гористъ долъ селце, за чието съществуване сочеше само димѣтъ, който се издигаше надъ дола, поехме съ бай Минчо Стефановъ за Сакаръ-Балканъ. По право, за сгушеното подъ него турско селце Дахкѣй тъй като зиме само презъ тамъ Сакаръ-Балканъ може да се изкачи отъ страната на Омортагъ. Пътътъ, съединяващъ Дахкѣй съ шосето Котслъ — Омортагъ върви по поляни. Педята дебелъ снѣгъ, навалѣлъ презъ нощта, бѣ превъзходенъ за ски. За жалость, такива нѣмахъ. И бай Минчо скоро начена да ме подиграва.

— Не съмъ виновенъ, бай Минчо, — оправдавахъ се азъ. — Виновенъ е столчиятъ кметъ, съ когото, ужъ сме приятели, а точно когато щѣхъ да си купя ски, ме съкрати по бѣджета...

На ума си пъкъ мислѣхъ: и да имахъ ски и ги носѣхъ, въ момента щѣха само да ми „свирятъ на раницата“, тъй като бай Минчо не само че нѣмаше и не можеше да кара, а нали бѣ учителъ въ Тузлука, врѣстникъ на баща ми — Богъ да го прости, — виждалъ бѣ такиза само по картини.

Времето бѣ превъзходно за дълъгъ излетъ и безъ ски. Снѣгътъ непречеше.

На една височинка, последният етап до Дахкьой, спрѣхме. Бай Минчо прегледа чифтето си и застрелка счи из хрсталацитѣ, кждето се мѣркаше една черна хрѣтка. Отвори уста, ала на хрѣтката ли викаше или се прозиваше — не мога да кажа съ положителност. Предполагамъ, обаче, да е викалѣ тъй като едно магаре, що се задаваше отъ къмъ дола, карано отъ стопанина си, наостри уши и загледа въпросително.

Бай Минчо се спусна да дебне заяка, който хрѣтката бѣше изкарала. Дигна се димъ отъ пушката въ ржцетѣ му. Заякѣтъ продължи здравъ и читавъ своя „бѣсенъ“ бѣгъ и скоро се закри отъ очитѣ ни. Лавджийската страсть у бай Минча, въпрѣки, че се титулуваше туристъ и чифтето „носѣше само срещу гадъ“, се бѣ пробудила. Пристѣпи да тича подиръ заяка. Изглежда, обаче, си припомни, че не бѣше трѣгналъ за зайци. Спрѣ се, обърна се къмъ мене, плювна настрана, па ми махна съ ржка да върва къмъ селото.

Първитѣ му къщи, по-право колиби, бѣха само на петдесетина крачки предъ менѣ. Колиби съ четвъртита форма, не по-високи отъ 3-4 метра, измазани съ глина, покрити, до колкото може да се види отъ снѣга, съ папратъ и ржженици, съ дупки, вмѣсто съ прозорци, по които по-често се вижда лепната хартия, отколкото стѣкло. Цѣлото село нѣма повече отъ петдесетина колиби, съ десетина „къщички“ и около петдесетина плѣвни. Голѣми кучета подаватъ глави задъ всѣка вратня. Жбятъ се, но не излизатъ на пѣтя да ни нападнатъ, сякашъ пушката на бай Минчо ги плаши.

Въ „одаята“ намѣрихме много турци. Любезни сжъ къмъ насъ. Разбира се. Бай Минчо имъ е старъ „достъ“, а монтѣ скиорски обуца и панталони имъ правятъ впечатление. Истина, не ме взеха за лесничей или „писаръ“, но най-малко помислиха, че пия на една маса кафе съ подобни голѣмци.

Дахкьой е чисто турско селце. Нѣма нито едно българско семейство въ него.

Поемаме по утѣпканъ отъ дървари

пжтъ по плещитѣ на Сакара-Балканъ. Той е покритъ съ девствени джбови и букови гори. Пжтътъ лжкатуши по склоноветѣ. Минава презъ долове, чиято вода е замрзнала и по стрѣмнинитѣ и камѣнацитѣ ледѣтъ се е свисналъ въ разнообразни, не лишени отъ прелестъ, форми. Грамаднитѣ джбове, свиснали отъ снѣгъ, образуватъ надъ пжтя дивенъ сводъ.

Срещнахме 2 шейни, натоварени съ дърва, въпрегнати въ биволи. По лицага на дърваритѣ — турци въ потури и аби, обути съ опинци, съ червени фесове и голѣми чалми на главитѣ — се чете очудване: на кжде въ това време, изъ това усое!

Следитѣ по снѣга отъ шейни и хора изчезватъ. Свършва и пжтя, ако изобщо може да го наречемъ пжтъ.

Следъ дълго скитане, падане и ставане изъ снѣга, най-после излѣзохме на най-високата точка на Сакаръ-Балканъ. Вѣеше доста силенъ вѣтрър, докато долу бѣ тъй тихо Студенъ, смразяващъ вѣтрър жили лицата като игли. Ала загледани по тритѣ страни на хоризонта, скоро ставаме безчувствени къмъ милувкитѣ на вѣтъра.

Хоризонтѣтъ е свободенъ отъ облаци и мъгли. На северо-изтокъ, бѣлата хълмиста земя, осѣяна съ селища се е лъснала като дланъ. Ясно може да се спредѣли кжде сжъ Омортагъ и Търговище, а добриятъ познавачъ на географията знае задъ кои вериги и хълмове се гуши и Преславъ. На юго-изтокъ хоризонтѣтъ е закритъ отъ върха „Остра могила“. За смѣтка на това пжкъ, хоризонтѣтъ на западъ, по посока на Елена, е далечъ, много далечъ. Около гледа планина, изрѣзана отъ дълбоки долове, покрита съ чудни гори. Не се виждатъ голи мѣста и никакви селища. Лъха пустота и тайнственостъ. Балканитѣ къмъ Елена, отъ къмъ Сакаръ-Балканъ, колкото лѣте привлича, толкова зиме отблъсква.

Слънцето, закрито задъ облацитѣ, предполагаме да се е вече скрило задъ хоризонта. Тръгваме къмъ каракачанскитѣ колиби. Изъ снѣга се виждатъ

мислехме, следи отъ дивечъ. Изъ кра-
ститъ прехвъркватъ птички. Никаква
следа, обаче, отъ човѣкъ.

Колибитъ на каракачанитъ сѣ пус-
ти и порутени. За ношуване избрахме най-
здравата колиба, покрита съ земя. За-
пушихме дупкитъ по стенитъ ѝ и попра-
вихме счупената врата. Скоро въ огни-
щето „запрѣщя“ огънь. Спусна се
мракъ. Виелица почна да бушува. Да си
бушува! Ние сме, ако не на топло, поне
на закрито, при огънь!

Седнахме да вечеряме. Бай Минчо
се нервира, — защо не доведатъ хрѣтка,
га сега зайци и яребици да печемъ! —

„Единъ пѣтъ — думамъ му азъ —
да бждеш само туристъ, безъ комби-
нация съ ловецъ“.

Пустиятъ му тузлучанинъ — изруга
ме. Обърна лице настрана и почна да се
„услушва“. Внезапно грабна чифтето и
излѣзе вънъ. Последвахъ го. Бѣгаше
къмъ гората. Гледахъ го, гледахъ, —
огледахъ гората — до колкото можеше
да се види въ здрача — обзе ме страхъ,
на се вмѣкнахъ обратно въ колибата.
Притурихъ дърва върху огъня и задѣв-
кахъ сърдитъ хлѣба и парче сланина.

Бай Минчо се завърна. Чулъ вълчи
вой. Пустата вълчица, обаче, го поду-
шила и избѣгала.

Върху папратъ, свлѣчена отъ околни-
тъ колиби, постлахме „чергата“, която
буля Минчовица ни бѣ дала, и легнах-
ме съ крака къмъ огъня. Но какъ мо-
же да се дремне въ този студъ, въ то-
ва усое! Пѣкъ и поведението на спят-
никътъ ми — право да си кажа — ме
плашеше. Само току се услушва и не
единъ пѣтъ се хващаше аз пушката си.

„Бжди спокоенъ, бай Минчо — за-
хортувахъ му азъ. — Знаешъ, азъ не
чувамъ! . . . Азъ само виждамъ . . .
Всѣки пѣтъ щомъ се хванешъ за пуш-
ката помислямъ, че вълкътъ си подава
главата презъ вратата! . . . А това е го-
лѣмо душевно сътресение“.

Бай Минчо отвърна нѣщо. Тъмно
бѣ въ колибата, за да мога да видя
точното мърдане на устнитъ и израже-
нието на лицето и очитъ му, та да отчета.

По едно време колибата се напълни

съ димъ. Излѣзохме вънъ. Грѣйнала
една луна, червена като огънь, голѣма
като тепсия. По далечнитъ тузлушки
села мъждукатъ свѣтлинки. Планината,
въ своята бѣла премѣна, залѣна отъ
лунната свѣтлина — е приказна.

Гледайки порутенитъ първобитни ко-
либи, хълмистиятъ Тузлукъ, таинстве-
ниятъ балканъ къмъ Елена — навсѣкж-
де, всичко покрито съ снѣгъ, — зъз-
нейки отъ студъ — забравямъ, че съмъ
въ Сакаръ-Балканъ и че азъ, изобщо,
съмъ Димитъръ Тишинъ. Чувствувамъ
се другъ и другаде, много далече. И
съмъ тѣй щастливъ, че не азъ не чу-
вамъ, а че природата мълчи . . .

Бай Минчо ме опомя. Сочи ми го-
рата по посока на Елена. Гледамъ, а
виждамъ само планина, освѣтена отъ
луната. Грозна, страховита като смъртъ-
та. Следъ дълго взиране доловихъ свѣт-
линки. Далечъ, въроятно къмъ с. Кипи-
лово, Еленско. Тамъ се гуши колибарско
селище. Излѣзохме на хълмче. Въ едно
далечно усое блѣсчукаха нѣколко свѣт-
линки. Това е чисто турското селце
Туркукли. Разположено е на високо
мѣсто, въ сърдцето на Сакаръ-Балканъ.
И какъ това село може да внася необ-
ходимото отъ околнитъ селища и да из-
нася своето производство: дървенъ ма-
териалъ и дървени вѣглища — чуда се,
тѣй като бай Минчо ми каза, че селото
е съединено съ Котелъ съ единъ „кол-
нишки“ пѣтъ, изъ който зиме и при ки-
ша, праздна волска кола нагоре, къмъ
селото, не може да бжде изкарана.

Влѣзохме въ колибата. притурихме
дърва върху огъня и зачакахме да се
разсѣмне. На пукъ, обаче, нощта се
проточи много дълга. Тежко бѣ за бай
Минча. Словоохотливъ, а пѣкъ азъ мога
да възприемамъ на тъмно словото, ко-
лото пѣна, що горѣше въ огъня. Не
дрѣмнахме цѣла нощъ.

Най-после и зора се сипна. Тръгнахме
по посока на Котелъ. Безъ пѣтъ, изъ
снѣга, който следъ полунощъ бѣ изо-
билно валилъ и достигналъ, току-речи,
надъ колѣне. Скоро се изморихме и ре-
шихме да слѣземъ въ с. Тича, което е
само на 8—10 клм. разстояние.